ТОШКЕНТ ОҚШОМИ

Ижтимоий-сиёсий шаҳар газетаси

Газета 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган

№ 11–12 (8. 441) ◆ 1994 йил 28 январь, жума ◆ Сотувда эркин нархда

ПРЕЗИДЕНТ ШВЕЙЦАРИЯГА ЖЎНАБ КЕТДИ

27 январь куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов халқаро иқтисодий анжуманда иштирок этиш учун Швейцариянинг Давос шаҳрига жўнаб кетди.

Президент аэропортда журналистларнинг саволларига жавоб берар экан:

— Анжуманда мамлакатимиз учун энг долзарб масалаларни, жумладан, Ўзбекистонни нефть маҳсулотлари билан таъминлаш муаммоларини, коммуникацияни ривожлантириш борасидаги таклифларимни ўртага ташламоқчиман,— деди. — Йирик сармоядорларни, ишбилармонларни юртимизга қизиқтиришни, жаҳоннинг кўзга кўринган иқтисодчи олимлари нигоҳини республикамизга қаратишни энг асосий вазифалардан бири деб ҳисоблайман. Халқаро Давос анжумани бу борада катта имкониятлар яратади, деб ўйлайман.

Тошкент аэропортида мамлакатимиз раҳбарини Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раиси вазифасини бажарувчи Э. Халилов, Бош вазир А. Муталов, Бош вазирнинг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков, Президентнинг давлат маслаҳатчилари М. Умурзоқов ва А. Азизхўжаев, Ташқи ишлар вазири С. Саидқосимов, Тошкент шаҳар Ҳокими А. Фозилбеков ва бошқа расмий кишилар кузатиб қолдилар.

(ЎзА).

ИШБИЛАРМОНЛАРНИНГ УЛКАН КЕНГАШИ

25—26 январь кунлари Тошкентда саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси кенгашининг йиғилиши бўлиб ўтди.

Саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси кенгашининг мувофиқлаштирувчи раиси Аркадий Вольский йиғилишни очар экан, бу нуфузли учрашувни ташкил этгани учун Ўзбекистон раҳбариятига миннатдорчилик билдирди. Анжуманда собиқ Иттифоқ республикаларидан ташқари Болгария, Венгрия, Польша, Румения, жами 20 дан ортиқ мамлакат вакиллари иштирок этишмоқда.

Йиғилиш қатнашчилари Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг нутқини зўр эътибор билан тингладилар. Юртбошимиз иқтисодиётнинг республикадагина эмас, бутун Марказий Осиё минтақасидаги ҳозирги аҳволи ҳақида кенг маълумот берди. У Ўзбекистон, Қозоғистон ва Қирғизистон ўртасида ягона иқтисодий маконни яратиш бўйича яқинда имзоланган шартномаларга алоҳида эътиборни қаратди. Бу шартномалар божхона тўсиқларини олиб ташлайди, республикаларимиз ўртасида ўзаро келишилган молия ва солиқ сиёсатини юритиш имконини беради.

Аркадий Вольский ўз нутқида асосий эътиборни иқтисодиётни бирлаштириш жараёнларини ривожлантириш заруриятига қаратди. Бу жараёнларгина пулнинг қадрсизланишини, ишлаб чиқаришнинг пасайишини тўхтатишга, мустақил мамлакатлар бозорларини тўлдиришга қодирдир.

— Кейинги бир неча йилнинг ўзида МДҲ мамлакатларида ишлаб чиқариш таназзули 40 фоизга етди, — деди у. — Шундай вазиятда ҳам Ўзбекистондаги аҳвол бошқа давлатлардагидан кескин фарқ қилади. Бой табиий қазилмалар, қудратли меҳнат ресурсларига эга бўлган бу республикада бозор муносабатларига ўтиш босқичида яхши ижтимоий сиёсат ўтказиляпти. Россия саноатчилар ва ишбилармонлар уюшмаси яқинда янги иқтисодий соғломлаштириш дастурини ишлаб чиқди. Дастурда пулнинг қадрсизланишини жиловлаш, сармоя фаоллигини ошириш, барчага маъқул бож жорий қилиш кўзда тутилган.

Сўнгра нотиқ энг ўткир муаммолардан бири — энергия қувватига қўйилаётган юқори баҳо муаммосига тўхталди. Республикаларда мавжуд жиҳоз ва механизмлар танқис ёқилғини жаҳоннинг тараққий этган мамлакатларидагига қараганда икки баравар кўп истеъмол қилади. Бу ёқилғиларнинг нархи эса жаҳондаги нарх даражасига чиққан. Бу ерда мантиқ қани? Саноат корхоналари ишлаб чиқараётган маҳсулот турларининг камайиб кетаётгани хусусида ҳам шундай деса бўлади. Бу корхоналар ўз маҳсулотларига баланд нарх қўйиб, бозорга кирмоқчи бўлишган эди. Бу қандай оқибатга олиб келгани ҳозирнинг ўзида кўриниб турибди. Маҳсулотларнинг кескин даражада етишмаслиги, асосий фондларнинг, едирилиб кетиши, анъанавий бозорларнинг йўқолиб кетиши ана шу сиёсат оқибатидир. Буларни қайтадан қўлга киритиш осон иш эмас.

Аркадий Вольский йиғилиш қатнашчилари эътиборини ўзаро тўловлар масаласида вужудга келаётган қийинчиликларга ҳам қаратди. Бугунги кунда бу — энг ўткир муаммодир. Шунинг учун ҳам, деб таъкидлади А. Вольский, Ислом Каримовнинг тўловлар бўйича иттифоқ тузиш тўғрисидаги тутган қатъий йўли алоҳида аҳамият касб этади. Бу иттифоқ ёрдамида юзага чиқаётган барча масалаларни тезда ҳал қилиш мумкин бўларди. Афсуски, бунга қаршилик кўрсатаётган кучлар ҳам йўқ эмас.

Саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси кенгаши мажлисида, шунингдек, Россия Федерацияси йирик бирлашмалари ва идораларининг раҳбарлари ҳам иштирок этдилар. Бу — тасодифий эмас, албатта. Чунки Россия билан Ўзбекистон ўзаро иқтисодий муносабатлар ришталари орқали боғланган. Бу муносабатларнинг ҳозирги аҳволи иккала давлат учун ҳам қаноатланарли эмас. Анжуман қатнашчилари нутқларида давлатларнинг мустақилликка эришиши туфайли улар ўртасидаги муносабатларда кимнингдир зуғум қилиши ҳақида сўз бўлиши мумкин эмаслиги қайта-қайта таъкидланди. Бунга эришиш учун ўзаро муносабатларнинг сифат жиҳатидан янги механизмини ишлаб чиқиш зарур. Бу ўринда давлат тасарруфидан ташқаридаги нуфузли ташкилот бўлмиш саноатчилар ва ишбилармонлар конгресси фаолиятининг аҳамияти каттадир.

Мунозараларда иштирок этган анжуман қатнашчилари ҳамдўстлик доирасидагина эмас, собиқ Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши мамлакатлари билан ҳам узилган алоқаларни тиклаш тўғрисида гапирдилар. Аммо бунинг учун мустаҳкам ҳуқуқий асос яратилиши керак. Ўзбекистон Республикаси Президентининг сўнгги Фармони ишбилармонликни ривожлантиришда кенг истиқболлар очади, ўзаро фойдали ҳамкорлик йўлидаги барча тўсиқларни олиб ташлайди. Ўзбекистон раҳбарияти қўллаётган мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш йўли бозор иқтисодиётига олиб борадиган энг тўғри ва қисқа йўлдир.

* * *

Ўзбекистон ва Россия давлатлари директорлик корпуслари вакилларининг учрашуви Ўзбекистон Республикаси ишбилармонлар уюшмаси билан Россия Федерацияси саноатчилар ва ишбилармонлар уюшмаси ўртасида ҳар томонлама ҳамкорлик қилиш ҳақидаги шартномани имзолаш билан якунланди.

Шартномани Ўзбекистон томонидан республика ишбилармонлари уюшмаси президенти Эркин Хўжаев, Россия томонидан эса саноатчилар ва ишбилармонлар уюшмаси президенти Аркадий Вольский имзоладилар.

Ўзбекистон ва Россия директорлик корпуслари раҳбарларининг учрашувида баёнот қабул қилинди. Унда саноатчилар мустақил давлатлар ҳукуматларини ўзаро ҳамкорликни кенгайтиришга кўмаклашишга чақирдилар.

* * *

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов билан саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси мувофиқлаштирувчи раиси Аркадий Вольский бу икки муҳим воқеа якунлари бўйича матбуот конференцияси ўтказдилар.

Л. ЛЕВИН,
П. НИШОНОВ
ЎзА мухбирлари.

ҲАМКОРЛИК ЙЎЛИДАН ТАРАҚҚИЁТ САРИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси кенгаши йиғилишида сўзлаган нутқи

Муҳтарам Аркадий Иванович!

Ҳурматли меҳмонлар!

Ўзбекистон ҳукумати номидан мазкур анжуманнинг барча иштирокчиларини, саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси, саноатчилар ва ишбилармонлар минтақавий бирлашмалари намояндаларини, директорлик корпуси раҳбарлари ва вакилларини қизғин табриклашга ижозат бергайсиз.

Бу ерда ҳозир бўлган Болгария, Венгрия, Польша, Румения, Чехия саноатчилар уюшмалари вакилларини алоҳида мамнуният билан қутлайман. Бу анжуманнинг муҳимлиги ва уни ўтказиш заруриятини ҳис қилган ҳамда унда иштирок этишга розилик билдирган меҳмонларимизга ташаккур изҳор этаман.

Аркадий Иванович, биз — ўзбекистонликлар сиз бошқараётган ҳамда фаолияти иқтисодий ва сиёсий барқарорликни таъминлашга, бозор ислоҳотларининг ўйланган ва доно сиёсатини амалга оширишга йўналтирилган ишбилармон кишилар ҳаракатини юксак қадрлаймиз. Халқаро конгресснинг хўжалик фаолияти муайян жараёнларини ҳис қилишни асос қилиб олган барча илғор кучлар билан ҳамкорликка интилиши бизга айниқса маъқул.

Мен сизнинг саноатчилар ва ишбилармонлар—жамиятнинг «ўйин қоидалари»ни тезроқ тартибга солиш заруриятини ҳис қилган тоифасидир, деган фикрингизга қўшиламан. Бу қоидалар бизнинг Евроосиё иқтисодий маконимизда ҳам амал қилиши лозим.

Европа ва Осиё мамлакатлари саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро кенгаши йиғилишини ўтказиш учун Тошкентнинг танланиши менга алоҳида мамнуният бахш этади.

Тарихнинг ўзи Ўзбекистоннинг ўрнини Ғарбни Шарқ билан, Жанубни Шимол билан боғлайдиган Евроосиё йўллари чорраҳасида белгилаган. Бизнинг республикамиз Евроосиё иқтисодий ва маданий кўприги бўлиб хизмат қилиши мумкин. Бу кўприк доирасида товарлар, технологиялар, сармоялар ва маданий қадриятларнинг ҳаракати ва алмашуви учун яхши шароит яратилади.

Қачонлардир ягона бўлган молия ва пул-кредит тизимининг барбод бўлиши, мавжуд хўжалик алоқаларининг узилиши ҳамда пулнинг қадрсизланиши туфайли бундан икки йил бурун Ўзбекистон оғир моддий аҳволга тушиб қолган эди. Бу вазият бизнинг олдимизга иккита мураккаб вазифани қўйди: бир томондан бозор иқтисодиётига ўтиш бўйича теран ислоҳотларни амалга ошириш, иккинчи томондан эса, иқтисодиётни барқарорлаштириш, аҳоли турмуш шароитининг кескин пасайиб кетишига йўл қўймаслик зарурати пайдо бўлди.

Бундай шароитда ўтган йиллар қолдирган оғир меросдан қутилиш, иқтисодиётни ҳамма томонлама қайта ташкил этиш, Ўзбекистоннинг иқтисодий мустақиллигига эришиш учун халқимизнинг кўп асрлар давомида шаклланган ҳаёти, турмуш тарзи, тарихий ва миллий ўзига хослигига асосланиб, шунингдек, бундай машаққатли йўлни босиб ўтган мамлакатларнинг бой тажрибасини ўрганиб, биз тараққиётнинг ўзимизга хос йўлини танладик. Бу йўл беш принципга асосланган бўлиб, улар қуйидагилардан иборат:

1. Иқтисодиёт сиёсатдан устун туриши керак. Мамлакатнинг ички иқтисодий сиёсати ҳам, ташқи иқтисодий алоқалари ҳам ҳар қандай сиёсий мафкура таъсиридан бутунлай халос бўлмоғи лозим;

2. Давлат иқтисодий ислоҳотларнинг ташаббускори ва уларни ҳаётга татбиқ этадиган асосий кучдир.

Давлат иқтисодиётдаги стратегик устивор йўналишларни танлашга, ҳуқуқий асосни шакллантиришга масъул бўлиб, тадбиркорлик тизимларини барпо этиш ва ривожлантиришга ҳамда давлат бошқаруви тизимларини, кредит, солиқ ва валюта сиёсатини мукаммаллаштиришга, сармояларни жалб этиш учун шароит яратиш ва аҳолини ислоҳотларга тайёрлашга масъулдир;

3. Ижтимоий ҳаётдаги барча соҳаларда қонуннинг устунлиги.

Бу тамойил республиканинг барча фуқаролари ва юридик шахсларига ташаббускорлик ва ишбилармонликни ривожлантиришда тенг ҳуқуқлар яратиб берилишини билдиради;

4. Аҳолининг, айниқса унинг ижтимоий ночор қисмини, ногиронлар, болалар ва серфарзанд оилаларни муҳофаза қилишни таъминлашга қаратилган кучли ижтимоий сиёсат юргизиш.

Давлат ўз аҳолисини, айниқса машаққатли ўтиш даврида муҳофаза қила олсагина, у инсонпарвар давлат ҳисобланади;

5. Бозорга босқичма-босқич ўтиш.

Мавжуд иқтисодий вазият, мамлакатнинг демографик ўзига хослиги, оилаларнинг кўпчилик қисмидаги паст турмуш ша-

(Давоми 2-бетда).

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

РЕСПУБЛИКАНИНГ МАҲАЛЛА ФАОЛЛАРИДАН БИР ГУРУҲИНИ ТАҚДИРЛАШ ТЎҒРИСИДА

Миллий ва маънавий анъаналарни ривожлантиришдаги самарали хизматлари, аҳоли ўртасидаги тарбиявий ишларга қўшаётган ҳиссалари учун Ўзбекистон Республикасининг фахрий унвонлари берилсин:

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси»

Имомова Раҳима — Файзулла Хўжаев тумани С. Айний номли маҳалла фуқаролар йиғини раиси, Бухоро вилояти

Йўлдошев Қодир — Ҳамза тумани И. Юнусов номли маҳалла фуқаролар йиғини раиси, Тошкент шаҳри.

Худойбердиев Худойқул — Қарши тумани Таллиқўрғон қишлоқ фуқаролар йиғини раиси, Қашқадарё вилояти

Ҳолиқов Зулфиқор —Тошкент тумани «Сарки» маҳалла фуқаролар йиғини раиси, Тошкент вилояти

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маданият ходими»

Алламов Юсуп — Беруний тумани «Шимам» овул фуқаролар йиғини раиси, Қорақалпоғистон Республикаси

Турдиев Жалолдин —Андижон тумани Хартум қишлоқ фуқаролар йиғини раиси, Андижон вилояти

Қурбонов Ҳамро — Шўрчи тумани Охунбобоев номли қишлоқ фуқаролар йиғини раиси, Сурхондарё вилояти

Қуйидагилар Ўзбекистон Республикасининг фахрий ёрлиғи билан мукофотлансин:

Абдуллаев Нуруллохон Зиявевич — Қўқон шаҳар Исфарагузар маҳалла фуқаролар йиғини раиси, Фарғона вилояти

Вўронов Султон — Нурота тумани «Нурота 60 йиллиги» маҳалла фуқаролар йиғини раиси, Навоий вилояти

Маҳсаров Раҳим — Акмал Икромов тумани «Қориёғди» маҳалла фуқаролар йиғини раиси, Тошкент шаҳри

Мелиев Абдулла — Республика «Маҳалла» хайрия жамғармаси Самарқанд вилояти бўлими раиси

Нишонов Олимжон Жўраевич — Гулистон шаҳар «Навбаҳор» маҳалла фуқаролар йиғини раиси, Сирдарё вилояти

Солиев Ҳабибулло — Учқўрғон шаҳар Охунбобоев номли маҳалла фуқаролар йиғини раиси, Наманган вилояти

Сувонқулов Низом — Жиззах шаҳар Алишер Навоий номли маҳалла фуқаролар йиғини раиси, Жиззах вилояти

Усмонов Суннатали — Чирчиқ шаҳар «Гулзор» маҳалла фуқаролар йиғини раиси, Тошкент вилояти

Хожаназаров Абдреим Отегенович — Кегейли тумани «Актуба» овул фуқаролар йиғини раиси, Қорақалпоғистон Республикаси

Қодиров Абдулла —Фарғона шаҳар Ҳафиза Иброхимова номли маҳалла фуқаролар йиғини раиси, Фарғона вилояти.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1994 йил 27 январь.

Маҳалла—ватан тимсоли

27 январь куни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасида вазирликлар, концернлар, давлат қўмиталари, уюшмалар, корпорациялар раҳбарлари, Тошкент шаҳар ва вилоят ҳокимлари, «Маҳалла» хайрия жамғармаси ҳудудий бўлимлари бошлиқлари ва маҳалла фаоллари иштирокида фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш идораларига ўтказилган сайловлар якунига бағишланган йиғилиш бўлди.

Республика Бош вазирининг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков йиғилишни очиб, жумладан шундай деди:

— 1992 йилда Президентимиз ташаббуси ва Фармони билан таъсис этилган республика «Маҳалла» хайрия жамғармаси фуқароларимизнинг тотувлиги ва аҳиллигини таъминлашда, ёшларни Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялашда, қадимий анъаналарни тиклашда хайрли ишларни амалга оширмоқда. Маҳалла кенгашлари фаолиятини янада яхшилаш, уларни моддий ва маънавий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш вилоят, шаҳар ва туман ҳокимликларининг, ишлаб чиқариш корхоналарининг, меҳнат жамоаларининг муҳим вазифасидир.

Президентимиз мамлакатимизда тинчлик ва осойишталикни, турли миллат вакиллари ўртасида меҳр-оқибат ва тотувликни янада мустаҳкамлаш мақсадида мазкур жамғарма фаолиятига катта эътибор бермоқда. Бугунги йиғилишдан мақсад жамғарма фаолиятини янада такомиллаштириш йўлларини белгилаб олишдан иборатдир.

Республика «Маҳалла» хайрия жамғармаси раиси Ш. Темуров ўтган давр мобайнида бажарилган ишлар, келгуси режалар ва мавжуд муаммолар ҳақида гапирди.

Йиғилишда сўзга чиққанлар жамғарма фаолиятини ҳар томонлама қўлаб-қувватлаш маҳаллий ҳокимият, идора ва ташкилотларнинг муҳим вазифаси эканини таъкидладилар.

И. Жўрабеков республика Президентининг Фармонига мувофиқ миллий ва маънавий анъаналарни ривожлантиришдаги самарали хизматлари, аҳоли ўртасидаги тарбиявий ишларга қўшаётган ҳиссалари учун республиканинг фахрий унвон ва ёрлиқлари билан тақдирланган бир гуруҳ маҳалла фаолларига мукофотларни топширди.

Йиғилишда республика Олий Кенгаши Раиси вазифасини бажарувчи Э. Халилов, Президентнинг Давлат маслаҳатчилари М. Умурзоқов, Х. Жўраев, Бош вазир ўринбосарлари М. Қорабоев, А. Возненко, Қ. Ҳаққулов, К. Тўлаганов, Б. Ҳамидов, В. Чжен, Тошкент шаҳар Ҳокими А. И. Фозилбеков қатнашдилар.

(ЎзА).

Бугунги кун нафаси

РЕСПУБЛИКАМИЗДА

● Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг фармонлари билан Виктор Чжен республика Бош вазирининг ўринбосари — Давлат мулкини бошқариш ва хусусийлаштириш қўмитасининг раиси, Шамиль Гатаулин республика Давлат солиқ қўмитасининг раиси этиб тайинландилар.

● Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг фармонлари билан бошқа ишга ўтганликлари муносабати билан Тўлқин Мирёқубов республика Бош вазирининг ўринбосари, Шуҳрат Ғофуров республика Давлат мулкини бошқариш ва хусусийлаштириш қўмитасининг раиси лавозимларидан озод этилдилар.

● Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Фармони билан Ўзбекистон Республикаси Олий суди раиси Убайдулла Мингбоевга олий малака тоифаси берилди.

● Янги милодий йил бошланиши муносабати билан Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов номига АҚШ Президенти Билл Клинтон ва унинг рафиқаси номидан табрикнома олинди.

● «Стандартлаштириш тўғрисида» ва «Метрология тўғрисида» Ўзбекистон Республикасининг қонунлари бугундан эътиборан амалга киритилди.

● Германия Федератив Республикасининг «Йеноптик» фирмаси бошқаруви раиси доктор Лотар Шпэт раҳбарлигидаги делегация республика Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлигида музокаралар ўтказди. Кеча эса делегация аъзолари Тошкент шаҳри ҳокимлигида бўлиб амалий ҳамкорлик муносабатларини шакллантириш, жумладан пойтахтимизда Ўзбекистон — Германия иқтисодиёт уйини очиш масаласини муҳокама қилдилар.

ҲАМДЎСТЛИКДА

● Беларусь Олий Кенгаши 26 январь куни кечқурун кўпчилик овоз билан, Станислав Шушкевични Олий Кенгаш раиси лавозимидан чақириб олиш тўғрисида қарор қабул қилди. Матбуот хабарларига кўра Россия Федерация кенгашининг раиси Владимир Шумейко Станислав Шушкевичга Ҳамдўстлик давлатлари парламентлараро ассамблеяси раиси лавозимини эгаллашни таклиф этган.

● Санкт-Петербургда Россия Президенти Борис Ельцин иштирокида Ленинград қамали ёриб ўтилганлигининг 50 йиллигига бағишланган тантаналар бўлиб ўтди.

● Қозоғистон Президенти Нурсултон Назарбоев 14—15 февралда Америка Қўшма Штатларига расмий амалий ташриф билан борадиган бўлди.

● Россия Бош прокуратураси Либерал демократик партияси раиси Владимир Жириновскийни урушни тарғиб этишда айблаб, унга нисбатан жиноий иш қўзғаганлигини маълум қилди.

● Россия миллий олимпия комитети иккинчи бор Сочи шаҳрини 2002 йилги Қишки олимпиада ўйинларини ўтказишга номзод қилиб кўрсатди.

ХОРИЖДА

● Кеча Швейцариянинг Давос шаҳрида Халқаро иқтисодий анжуман ўз ишини бошлади. Унинг кун тартибига асосан жаҳондаги ҳозирги вазиятда иқтисодий ислоҳотларни ўтказиш масалалари киритилган.

● Бугун Россия Бош вазири Виктор Черномирдиннинг Италияга икки кунлик ташрифи ниҳоясига етади. Бу сафар давомида Россия ҳукуматининг раҳбари Италия Президенти Оскар Лунджи Скальфаро, Вазирлар Кенгашининг раиси Карло Адзелио Чампи билан музокаралар ўтказди, Ватиканда бўлиб, Иоанн Павел II билан суҳбатлашди.

● Вашингтонда араб-исроил музокараларининг 12-босқичи бошланди. АҚШ давлат котиби Уоррен Кристофер янги қоидалар асосида олиб борилаётган бу галги музокараларда амалий натижаларга эришилишига ишонч билдирди.

● Улан-Баторда Россия, Хитой ва Мўғулистон ўртасида бу уч давлат чегараларига аниқлик киритиш тўғрисидаги ҳукуматлараро битим имзоланди.

● Болгариянинг инсон ҳуқуқлари бўйича комитети етти йилга озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган мамлакатнинг собиқ раҳбари Тодор Живковни афв этиш тўғрисида ҳозирги Президентга мурожаат этди. Бу комитет раҳбари Велко Вилкановнинг фикрича Тодор Живковга нисбатан ҳукм ҳуқуқий жиҳатдан жуда баҳсли бўлиб, болгар давлати бошлиғи шаънини ғоят камситади.

● Пекинда Россия билан Хитой ташқи ишлар маҳкамалари раҳбарлари ўртасида ўтказилган музокараларда иқтисодий ва ҳарбий-техникавий ҳамкорликнинг турли масалалари кўриб чиқилмоқда.

● Яқинда сайланган Япония Бош вазири агар мамлакат парламентининг юқори палатаси унинг сиёсий ислоҳотларини ўтказиш тўғрисидаги таклифларини иккинчи бор овоз беришда ҳам маъқулламаса, истеъфога чиқишини маълум қилд. Бир неча кун аввал парламентнинг бу юқори палатаси кўпчилик овоз билан Бош вазирнинг ана шу таклифларини рад этган эди.

ҲАМКОРЛИК ЙЎЛИДАН ТАРАҚҚИЁТ САРИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

роити бозорга ўтиш даврида «фалаж қилиб даволаш» усули республикамиз учун мос келмаслигини кўрсатади. Ташкилий, иқтисодий, молия-кредит тизимларини ўзгартириш, мос келадиган ҳуқуқий асосни, бозор муносабатларини шакллантириш, кадрлар тайёрлаш учун вақт керак. Зарур шароитларни яратмасдан, одамларни жиддий ўзгаришларга тайёрламай туриб, уларга бозор муносабатларини тиқиштирмоқ кутилган натижаларни бермаслигидан ташқари, бозор иқтисодиёти ғоясининг ўзини обрўсизлантириб қўйиши ҳеч гап эмас. Халқимизнинг «янги уйни қурмай туриб, эскисини бузиш керак эмас», деган доно мақоли шу ўринда жуда қўл келади.

Бозорга ўз йўли билан ўтаётган Ўзбекистоннинг нимаси бор эди? Ўзбекистон бой табиий — иқтисодий ва минерал — хомашё ресурсига эга экани сизга маълум бўлса керак, албатта. Аниқланган 750 турдаги минерал ресурслар захиралари қийматини мутахассислар тахминан 3 триллион доллар, деб белгилади. Мис, кумуш, қўрғошин, рух, вольфрам, табиий газ ва бошқа бир қанча фойдали қазилмалар захиралари бўйича мамлакатимиз дунёдаги етакчи ўринлардан бирини эгаллайди.

Ўзбекистон жаҳонда олтин қазиб олиш бўйича еттинчи ўринда, олтин захираси бўйича эса бешинчи ўринда туради.

Республика иқтисодиётида рангли металларни қазиб олиш ҳам асосий ўрин тутади, шунингдек республика ноёб металлар ва стратегик материалларнинг аниқланган катта салоҳиятига эга.

Республика табиий газ, кўмир, нефть каби ёнилғи-энергетика ҳамда сув ресурсларига бой. Газнигина эмас, нефтни ҳам экспорт қиладиган кун яқин эканига ишончимиз комил.

Ўзбекистон яхши табиий шароитга эга. Бизнинг бир йилимиз уч минг қуёшли соатдан иборат бўлади. Бундай шароит йилига бир ярим миллион тоннагача пахта толаси ишлаб чиқариш имконини беради.

Ўзбекистон Марказий Осиёда қора металлар, оғир самолётлар, двигателлар, пахта териш машиналари ва бошқа қишлоқ хўжалик техникасини ишлаб чиқарадиган ягона республикадир. Бизда йирик кимё корхоналари бор. Биз уларнинг фаолиятини замонавий заҳарсиз ўғит ва пестицидлар, бўёқ моддалари, кимёвий толалар, тиббий дори-дармон, пластмассалар ишлаб чиқаришга йўналтирмоқчимиз.

Кадрларимизнинг юксак илм-зиё салоҳияти, ҳаётимизда ёшларнинг тутган салмоқли ўрни иқтисодиётимизни янги кучлар билан таъминлашнинг келажагига катта умид билан қарашимизга асос беради.

22 миллион аҳоли (шунинг ярми 18 ёшгача бўлганлар) яшайдиган, ноёб табиий шароитда ўрнашган, энергетика ресурслари ва қазилма бойликларга, бой минерал захираларга эга бўлган Ўзбекистон энг жўшқин ривожланаётган ёш мустақил давлатлардан биридир.

Шу жиҳатдан қараганда ўтган 1993 йил бурилиш даври бўлди. Республиканинг бозор иқтисодиётига ўтиши қоидалари ва шаклларини тўғри белгилаш, бозор муносабатларини аста-секин шакллантириш туфайли Ўзбекистон ўтган йили иқтисодий кўрсаткичлар таназзулини тўхтатди, саноат маҳсулоти ишлаб чиқариши эса муайян даражада ўсишига эришди.

1993 йилда саноат ишлаб чиқариши ҳажми 1992 йилга нисбатан 4,1 фоиз, шу жумладан ёқилғи саноатида 12 фоиз, машинасозлик ва металлни қайта ишлаш тармоқларида 8 фоиз, енгил саноатда 7,5 фоиз юқори бўлди.

4 миллион 200 минг тоннадан ортиқ пахта тайёрланди, катта ҳажмда қимматли металлар, мис, қўрғошин, рух ва бошқа кўп маҳсулотлар ишлаб чиқарилди.

Ҳозир республикада ислоҳотни амалга ошириш дастури мавжуд бўлиб, уни қандай ўтказишни етарли даражада аниқ тасаввур қиламиз. Бизнинг ички сиёсатимиз инқилобий ларзаларга ва халқнинг оммавий равишда қашшоқланишига йўл қўймайдиган, ижтимоий йўналишдаги бозор иқтисодиётига босқичма-босқич, аста-секин ўтишга қаратилган.

Биз учун ислоҳотнинг ўзи мақсад эмас, балки аҳоли кенг табақаларини мулкка чинакам даҳлдор қилиш, эгалик туйғусини қайта тиклаш ва шу асосда ташаббускорлик ва ишбилармонлик учун шарт-шароит яратиш воситасидир.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси бозор муносабатларига кенг йўл очиб беради, эркин ишбилармонликни қўллаб-қувватлайди. Давлатнинг хўжалик фаолиятига аралашишга, монополия ҳуқуқи олдига ғов солади. Асосий Қонунимизда хусусий мулк давлат муҳофазасида экани таъкидланган.

Хуллас ўз мулкини ўзи тасарруф этадиган кишилар ижтимоий ва сиёсий барқарорликнинг таянчи бўлиб қолиши лозим.

Жаҳон тажрибаси ҳеч қаерда жамиятнинг янги моделга ўтиши осон ва силлиқ кечмаганини кўрсатиб турибди. Бу мураккаб ишда кўр-кўрона андоза олишга, эскичасига ёндашишга йўл қўйиб бўлмайди.

Марказлаштирилган маъмурий — буйруқбозликка асосланган иқтисодиётдан бозор иқтисодиётига ўтиш хўжалик юритишнинг эски усулини янгилаш ёки такомиллаштириш эмас, балки бир сифат ҳолатидан иккинчи сифат ҳолатига ўтиш эканини биз бир неча бор таъкидладик. Бу ҳаёт фалсафаси одамлар учун мутлақо янгидир.

Шу сабабларга кўра бозор иқтисодиётига бирданига ўтиш мумкин эмас, янги муносабатларга ўтиш учун бир қанча изчил босқичлардан иборат узоқ тадрижий давр талаб қилинди.

Иқтисодий ислоҳот аста-секин, қадам-бақадам бозор муносабатлари тизимининг ҳақиқий механизмларини вужудга келтириши керак. Бу механизмлар бирданига ишга тушмайди, улар такомиллашади, аста-секин изга тушади. Ҳар қандай сохта инқилобий қарорлар кутилган натижаларни бермайдигина эмас, аксинча, бозор иқтисодиётини барпо этиш ғоясининг ўзини бадном қилиб қўяди.

Ислоҳотларни босқичма-босқич ўтказишни биз ижтимоий-сиёсий барқарорликни сақлаб қолишнинг зарур шарти деб биламиз. Лекин шуниси ҳам тўғрики, ўз навбатида барқарор вазият ҳам ислоҳотни пухта ўйлаб, сиёсий мулоҳазалар билан воқеаларнинг кечишини сунъий равишда тезлаштирмай ўтказишга асос бўлади.

Бундай ёндашув республикага танлаб олинган янгиланиш ва тараққиёт йўлидан дадил боришга, ислоҳотларнинг ҳар босқичида етилган вазифаларни изчиллик билан ҳал қилишга имкон беради.

Кўп укладли иқтисодиётни вужудга келтириш, мулкчилик шакллари хилма-хиллигини таъминлаш бозор муносабатларига ўтишнинг негизидир. 1994 йилнинг бошланишида республикада 54 мингга яқин корхона давлат тасарруфидан чиқарилди ва хусусийлаштирилди. Бу ислоҳот бошланган тармоқлардаги иншоотларнинг қарийб 80 фоизини ташкил этади.

Ҳосил қилинган миллий даромадда давлат тасарруфида бўлмаган тармоқларнинг улуши деярли 40 фоизни ташкил этади.

Уй-жойларни хусусийлаштириш амалда ниҳоясига етди, савдо, маҳаллий саноат, аҳолига хизмат кўрсатиш соҳасида «кичик хусусийлаштириш» тугай деб қолди. Саноат, қурилиш мажмуи, нақлиёт, деҳқончилик-саноат мажмуининг гўшт-сут, озиқ-овқат, пахта тозалаш тармоқларидаги йирик корхоналарни акциялаштириш иши авж олиб кетди.

Ўзбекистон учун асосий тармоқ ҳисобланган деҳқончилик соҳасида ўзгаришлар фаол амалга оширилмоқда. Шахсий хўжаликларни ривожлантириш учун аҳолига қўшимча равишда ер ажратиб берилди, ишлаб чиқаришнинг коллектив шакллари тикланмоқда, деҳқон (фермер) хўжаликлари, ижарачи оилавий жамоаларга кўпроқ эътибор берилмоқда.

Ҳозирги вақтда етиштирилаётган сутнинг деярли тўртдан уч қисмини, гўштнинг салкам 70 фоизини, картошканинг 40 фоиздан кўпроғини, мева-сабзавотнинг ярмидан кўпроғини давлат тасарруфида бўлмаган тармоқлар бермоқда.

Сармоя мажмуида ҳам муҳим ўзгаришлар бўляпти. Сармоя солишнинг бозор муносабатларига мос келадиган тузилмаси вужудга келмоқда. Халқ хўжалигига сармоя ажратишда бюджет маблағларининг улуши кескин камайди.

Айни пайтда республикамизнинг ўзига хос хусусиятлари ҳисобга олиниб, сув хўжалиги қурилиши, олтин қазиб чиқариш, қисман нефть саноати, шунингдек бир қанча ижтимоий иншоотларни бюджетдан пул билан таъминлашнинг салмоқли ҳиссаси сақлаб қолинмоқда.

Жуда қаттиқ молия — кредит ва пул сиёсатига ўтишни пул қадрсизланишини жиловлаш йўли деб биламиз. Бироқ, бизнинг фикримизча, кредит ва фойда олиш сиёсати ишлаб чиқаришнинг камайишига, айниқса рақобатбардошли, истиқболли ишлаб чиқаришнинг камайиб кетишига ва оборот маблағининг қисқаришига эмас, балки моддий ишлаб чиқаришга кредит сарфлаш учун эҳтиёжнинг кўпайишига ва пировард натижада меъёрий қайта ишлаб чиқариш жараёнига олиб бориши керак.

Давлат ишбилармонлик фаолиятини ривожлантиришга мадад бермоқда. Республикада ишбилармонликни ривожлантириш, кичик ва ўртача бизнесни ривожлантиришга кўмаклашиш жамғармалари тузилган. Қишлоқ фермерларига пул қарз бериш учун «Тадбиркор» банки тузилган. Бозор муносабатларининг ёрдамчи тармоқлари вужудга келмоқда, монополияга қарши ишни тартибга солиш ва рақобат муҳитини вужудга келтириш давом этмоқда.

Бошқарувнинг маъмурий-буйруқбозлик тизимидан бозор муносабатларига ўтиш чоғида тайёр маҳсулот ишлаб чиқарувчилар мустақиллигининг анча кенгайиши таъминланмоқда. Давлат буюртмаси ҳажми анча қисқарди, маҳсулотларнинг асосий қисми эркин шартнома нархлари билан сотилмоқда.

Ҳозир моддий ишлаб чиқариш соҳасида бирорта ҳам вазирлик йўқ.

Куни кеча республикада қабул қилинган Фармонда иқтисодий ислоҳотни янада чуқурлаштириш, хусусий мулк ва ишбилармонлар манфаатларини ҳимоя қилиш кўзда тутилган. Жумладан, ижозатнома олиш лозим бўлган маҳсулотлар рўйхатини анча камайтириш, давлат эҳтиёжлари учун буюртмаларни қисқартириш, улгуржи ярмаркалар ва маҳсулот — хомашё биржалари мавқеини ошириш, очиқ тусдаги акциядорлар жамиятларини кенг барпо этиш, умри тугаган бошқарув тузилмаларини тугатиш ва бошқа чора-тадбирларни амалга ошириш назарда тутилган.

Бизда айниқса сўнгги вақтда замонавий солиқ ва банк тизимларини барпо этиш, қаттиқ молиявий ва кредит-пул сиёсатини ўтказиш соҳасида жиддий қадамлар қўйилди. Бу сиёсат пулнинг қадрсизланишини тўхтатишга қаратилган. Биз ўз пул бирлигимизни барқарорлаштириш ва миллий валютага ўтиш йўлида дастлабки қадамларни қўйяпмиз.

Шу билан бир вақтда катта иқтисодиётни бошқаришнинг мунитар усуллари имкониятларига умид қилмаймиз. Биз ислоҳотнинг «фалаж қилиб даволаш» усулларидан воз кечиб, молия-пул тизимини барқарорлаштиришни ишлаб чиқариш ва халқ турмуши даражасини ошириш билан қўшиб олиб бориш йўлини тутганмиз.

Бундай пухта ўйлаб ёндашув айрим мамлакатлардан фарқли равишда, ҳукумат билан саноат — ишбилармонлар доиралари тутган йўлларнинг ўхшаш бўлишига эришиш имконини берди. Уларнинг ўртасидаги сиёсий курашни эмас, балки самарали ҳамкорликни таъминлади, давлат ташкилотлари ҳаракатлари қуйидан бошланган ташаббус билан мустаҳкамланди.

Кучли ижтимоий сиёсатни ўтказиш биз учун ислоҳотларнинг ҳамма босқичларида устун йўналиш, ислоҳотлар муқаррарлигининг гарови бўлди. Аслида мустақиллик йилларида аҳолини ижтимоий муҳофаза қилишнинг янги воситалари вужудга келтирилди, у бозор муносабатларига ўтиш шароитида аҳолининг эҳтиёжманд табақаларига аниқ-равшан мадад бериб боришга қаратилган.

Бу сиёсат иш ҳақи ва пенсиянинг кафолатли энг кам миқдорида, энг муҳим озиқ-овқат маҳсулотлари билан белгиланган миқдорда таъминлаб туришни ташкил этишда, компенсация тўловлари ва бошқа чораларда ўз ифодасини топди.

1 январдан бошлаб бизда иш ҳақининг энг кам миқдори 30 минг, меҳнат пенсиясининг миқдори 32/5 минг сўм-купонни ташкил этади. Ҳамдўстликдаги мустақил давлатлар орасида бу энг юқори кўрсаткичдир.

Ўзбекистонда ташқи муносабатларнинг очиқ бўлиши тамойили қабул қилинган, бу ҳам иқтисодиёт ички таркибини қайта қуриш талабларига мос келади. Мамлакатимиз ўз мустақиллигининг бошланғич давридаёқ кўпгина нуфузли халқаро иқтисодий ва молия ташкилотларининг тўла ҳуқуқли аъзоси бўлди.

Халқаро валюта жамғармаси, Жаҳон банки, Халқаро молия корпорацияси, Европа қайта тиклаш ва тараққиёт банки иштирокида ишлаб чиқилган бир қанча катта лойиҳалар амалга оширилмоқда.

Сайёрамиздаги Жаҳон банки, Дойч банки, «Креди коммерсиаль де франс» банки каби катта-катта банклар Тошкентда ваколатхоналарини очган. Республика бугунги кунда 70 дан ортиқ хорижий банклар билан алоқа ўрнатган.

Ўзбекистоннинг ташқи савдо обороти кўпайиб, ҳозир деярли 1,7 миллиард долларни ташкил этади. 50 дан ортиқ мамлакат фирмалари ва компаниялари билан иқтисодий алоқалар ўрнатилган.

Республикада хорижий сармоя иштирокидаги 900 дан ортиқ корхона рўйхатга олинган. Ўзбекистонда сармоя сарфлаш билан боғлиқ истиқболли лойиҳаларни амалга оширишда машҳур хорижий компаниялар ва фирмалар фаол иштирок этмоқда. Туркия, Германия, Франция, Буюк Британия, Голландия, Австрия, Корея Республикаси, Хитой, Индонезия, Малайзия, Ҳиндистон билан сармояларни рағбатлантириш ва ўзаро ҳимоя қилиш тўғрисида икки томонлама битимлар имзоланган.

Биз жаҳон ҳамжамияти билан иқтисодий алоқаларни йўлга қўяр эканмиз, ўзимиз учун янги бозорларни очар эканмиз, айни пайтда собиқ Иттифоқдаги анъанавий шерикларимиз билан ўзаро фойдали ҳамкорликни ривожлантиришдан манфаатдормиз.

Тенг ҳуқуқли савдо-иқтисодий муносабатларни йўлга қўйиш, четга маҳсулот чиқариш ва четдан маҳсулот келтириш, янги бозорларни ўзлаштиришга доир фаол ишимиз импорт ва экспорт нисбатини тубдан ўзгартиришга имкон берди. Агар 1990—1992 йилларда собиқ Иттифоқ республикалари билан савдо-сотиқда нисбат биз учун салбий бўлиб, мамлакатимизга ташқарига чиқарилганидан кўра кўпроқ маҳсулот келтирилган бўлсак, ўтган йили четга чиқарилган маҳсулотнинг келтирилган маҳсулотдан жорий нархларда 300 миллиард сўм кўп бўлиши таъминланди, яъни савдо баланси биз учун ижобий бўлди.

Ўзбекистон собиқ Иттифоқ республикаларининг кўп ёқлама негиздаги ҳамкорлигини ривожлантиришга катта аҳамият бериб, аввалбошданоқ Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигини тузиш ғоясини қўллаб-қувватлади. Биз Ҳамдўстлик имкониятларидан ҳали тўла фойдаланганимиз йўқ, деб ҳисоблаймиз. Иқтисодий иттифоқ тўғрисидаги шартнома бу хусусда яхши истиқболлар очади. Ҳозирги вақтда бу шартнома қоидаларини амалда рўёбга чиқаришни таъминлаш вазифаси турибди.

Биз МДҲ таркибида ҳамкорлик қилиш билан бир вақтда Марказий Осиё минтақаси доирасида иқтисодиётни бирлаштириш жараёнларига катта аҳамият берамиз. Қозоғистон Республикаси ва Қирғизистон Республикаси билан муносабатларимизда бу йўлда анча илгарилаб кетдик.

Гап ягона иқтисодий маконни вужудга келтириш, божхона тўсиқларини олиб ташлаш, ўзаро келишилган кредит, солиқ ва нарх сиёсатини ўтказиш тўғрисида, хуллас, самарали ҳамкорлик қилиш учун зарур бўлган чора-тадбирлар ҳақида бормоқда. Қозоғистон ва Қирғизистон билан тузилган, мазкур туб чора-тадбирларни кўзда тутадиган шартнома тенг ҳуқуқли ҳамкорлик муносабатларини ривожлантиришдан, ўз иқтисодиётини барқарорлаштиришдан чинакам манфаатдор бўлган ҳамма давлатлар учун очиқ.

Бизнинг ҳамма муаммоларимиз ҳал бўлмаган, албатта, биз жуда қийин даврда яшаяпмиз. Бундан олдинги ўн йилликлар давомида республика иқтисодиёти жуда кўп хилдаги маҳсулотларни ва истеъмол молларини четдан келтиришга қарам бўлиб қолган.

Хўжалик алоқаларининг узилиши, айрим доираларнинг рубл зонасини парчалаб ташлаш юзасидан қилган бир томонлама ҳаракатлари муносабати билан тўловлар муаммосининг кескин тус олиши кўпгина корхоналаримиз аҳволига ва умуман иқтисодиётга салбий таъсир қилмоқда. Кўпларингиз шундай мушкулотга, эҳтимолки, бундан ҳам оғир қийинчиликларга дуч келаётганингизга аминман.

Ҳозир саноатчилар ва ишбилармонлар ҳамкорлигини чуқурлаштиришнинг бир қанча йўналишларини, биргаликда куч-ғайрат сарфлаб, танглик ҳолатларини бартараф этишга, халқ хўжалигини ривожлантиришда барқарорликка эришишга имкон берадиган ислоҳотчи давлат тузилмаларини таъкидлаб ўтмоқчиман.

Мисол учун ёнилғи — энергия мажмуи ривожига минтақалараро ўзаро таъсир масалаларини олиб кўрайлик. Россияда нефть қазиб олиш ва қайта ишлаш камайиши муносабати билан бу масала ҳар қандай мамлакатда устивор аҳамият касб этади.

Биз ҳамкорлигимиз йўналишини биргаликда лойиҳалаш, сармоя солиш, қурилиш, энергия объектларидан фойдаланиш, жиҳозларни ишлаб чиқариш ва улар билан таъминлаш, ёнилғи ва энергия етказиб бериш, кадрлар тайёрлашда саъй-ҳаракатларни бирлаштиришда кўрамиз. Бу муаммо барчамиз учун ўта муҳим аҳамият касб этади.

Анъанавий алоқалар узилиши ва тўловлар ўтишидаги қийинчиликларга қарамай, бизнинг машинасозлик корхоналаримиз собиқ иттифоқ республикалари, Шарқий Европа мамлакатлари ва бошқа давлатлар билан қўшма корхоналар тузишга майл билдирмоқда.

Бугунги кунда республикада Қозоғистон, Украина, Россия билан ҳамкорликда уй-рўзғор техникаси учун электродвигателлар, кўприк кранлари, экскаваторлар, эмал ўтказгичлар, олмос асбоблари ва бошқа маҳсулотлар ишлаб чиқаришга ихтисослаштирилган 16 та корхона ташкил этиш борасидаги ишлар амалга оширилмоқда.

Бизнинг авиасозлик бирлашмамиз ҳамда Россия ва Украинанинг ана шундай фирмалари иштирокида давлатлараро авиасозлик корпорацияси ташкил этиш мўлжалланмоқда.

Ҳозирги пайтда Россия, Беларус, Қозоғистон ҳудудларида айирбош хомашё эвазига Ўзбекистонга етказиб бериладиган тақчил моллар ишлаб чиқарадиган қўшма корхоналар ташкил этиляпти. Илгари бу маҳсулотларнинг кўпчилигини республикамиз эркин муомаладаги валютага сотиб олар эди.

Бизнинг металлургия мажмуимизда, кимё саноатимиз ва бошқа соҳаларда ҳам кооперация ва қўшма сармоядорлик фаолияти учун кенг имкониятлар мавжуд.

Ҳозирги шароитда илгари иттифоқ бўйича меҳнатни тақсимлаш тамойили асосида бунёд бўлган барча хўжалик алоқаларини бутунлай қайта тиклаш масаласини ўртага қўйиш унчалик тўғри бўлмайди, албатта.

Бугунги кунда гап ўзаро фойдали соҳаларда шерикчиликни сақлаб қолиш, ҳар бир давлатнинг иқтисодиётини барқарор қилиш жараёнини енгиллаштирибгина қолмасдан, бу иқтисодиётни жаҳон бозори ўртага қўяётган талаблар асосида қайта қуришга ёрдам берадиган янги алоқалар ўрнатиш ҳақида бормоғи керак.

Бу ўринда бозор муносабатлари ривожлангани сари товар ишлаб чиқарувчилар учун буйруқбозлик иқтисодиётига хос бўлган таъминот масаласи эмас, маҳсулотни сотиш масаласи муҳимроқ аҳамият касб этишини эътибордан соқит қилмаслик лозим.

Шу жиҳатдан муҳим омиллларнинг бири — бозорнинг ҳудудий торайишига ёки майда-майда бўлакларга бўлинишига, хусусан Россияда маҳаллий бозорчаларга бўлиниб кетишига йўл қўймасликдан иборат. Анъанавий шериклари олиб чиқиб кетишига мўлжалланган маҳсулот ишлаб чиқаришини камайтираётган корхоналар узоқни кўрмасдан иш тутаяпти. Маҳсулотни сотиш билан боғлиқ қийинчиликлар бозор жуғрофиясини кенгайтиришга барибир мажбур қилади. У пайтда ўзгалар ташлаб кетган бозорни забт этишга тўғри келади. Бу эса жуда мураккаб ишдир.

Иккинчидан, иқтисодиётнинг очиқлиги даражаси ошиб бориши билан кучли хорижий рақобатчиларнинг пайдо бўлиши кўпгина корхоналар учун ўзларининг анъанавий бозорларини йўқотишга олиб келиши мумкин. Бу ўринда танланиши лозим бўлган энг муҳим йўл — маҳсулот сифатини ошириш ҳамда ишлаб чиқаришда хатоларга йўл қўймасликдан иборат бўлиши керак. Бу эса янги технологияларни жорий этишни, сармоядорлик фаолиятини янада жонлантиришни тақозо қилади.

Бу муаммо бағоят жиддий бўлиб, сиз бу хусусда жиддий муҳокама юритасиз ва тажриба алмашасиз, деб ўйлайман.

Учинчидан, шу пайтгача кўпгина корхоналар бозор муносабатларига ўтишни энг аввало нархни ошириш деб тушунди. Бироқ бозорда сифатли хорижий моллар пайдо бўлаётган пайтда маҳаллий ишлаб чиқарувчиларни нархни туширишгина қутқариб қолиши мумкин. Бунга ҳозирданоқ тайёргарлик кўриш керак.

Ҳам саноатчилар ва ишбилармонлар ҳам давлат тузилмаларининг биргаликдаги ҳаракатларини талаб қиладиган энг қийин муаммолар орасида тўловлар ва ўзаро ҳисоб-китоб тизимида тартиб ўрнатиш муаммоси ҳам бор. Тўловлар танглигининг сабаблари кўп. Ҳамма корхоналар самарадорлиги даражасидан қатъий назар, молиявий қийинчиликларга ва пул айланишининг кескин секинлашиб кетишига дуч келди.

Рубл зонаси барбод бўлгач, ўзаро ҳисоб-китоб муаммоси жуда кескин тус олди. Мен миллий валютани жорий этиш иқтисодиёт учун, умуман ижтимоий турмуш учун аҳамияти жиҳатидан инқилобга тенгдир, деб бир неча бор айтган эдим. Бу — шошма-шошарликка йўл қўйиб бўлмайдиган, узоқ ва пухта тайёргарликни талаб қиладиган мураккаб жараёндир.

Ўзбекистон янги тусдаги рубл зонасига тенг ҳуқуқли шароитда, барқарор иқтисодий аҳволимизга муносиб равишда кириш учун ўзига боғлиқ бўлган ҳамма ишни қилди. Бизни сунъий равишда миллий валютани муомалага киритишга мажбур этишди.

Эндиликда янги воқеликка асосланиш керак. Ўзаро ҳисоб-китоб қилиш муаммосини ҳал этишнинг асосий йўли — тўлов иттифоқини тузишдир, шу иттифоқ доирасида миллий валюталар холисона баҳоланиши ва ўзаро тўловлар амалга оширилиши мумкин бўлур эди.

Ваколатли банкларнинг корреспондентлик ҳисоб варақалари орқали ҳисоб-китоб қилиш билан бирга бу муаммони бартараф этишда МДҲ давлатлари бошлиқлари қарорига мувофиқ тузилган давлатлараро банк тағин ҳам фаолроқ иш қилиши лозим.

Ҳисоб-китоб қилишнинг халқаро қоидаларига ўтиш Шарқий Европа мамлакатларидаги бир вақтлар мавжуд бўлган кенг алоқаларимизни анча қисқартириб юборди. 1990 йилда Ўзбекистон экспортида Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши мамлакатларининг улуши салкам 60 фоизни ташкил этган бўлса, ҳозирги пайтда 8 фоиздан ҳам камроқ.

Хўжалик алоқалари йўналишларининг ўзгартирилиши маълум даражада ҳар қандай мустақил мамлакат учун табиий ҳисобланган изланиш — хомашё ва машина-ускуналарни етказиб берувчиларни, маҳсулотни сотиш учун бозорни излаш билан боғлиқ.

Бироқ иқтисодиётимиз бир-бирига мураккаб даражада қарамлигини менсимай, ишончли ва ҳалол ҳамкорлардан воз кечиш хато бўлур эди. Биз Чехиядан транспорт воситаларини, Венгриядан дори-дармон ва озиқ-овқат, Хитойдан қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг айрим турларини сотиб олишдан воз кечмоқчи эмасмиз.

Бундан ташқари ташқи савдо билан бирга сармоя соҳасидаги ҳамкорлик ўзаро фойдали иқтисодий алоқаларнинг негизи бўлиши керак. Ҳозирги пайтда Ўзбекистон иқтисодиётининг ғоят хилма-хил тармоқларида: автомобилсозлик ва кимё, қурилиш ва рангли металлургия, истеъмол моллари ишлаб чиқариш ва соғлиқни сақлаш, савдо-сотиқ ва хизмат кўрсатиш соҳасида Хитой, Болгария, Венгрия, Польша, Чехия, Словакия билан барпо этилган қўшма корхоналар ишлаб турибди. Ўтган йили улар 6,5 миллиард сўмликдан кўпроқ маҳсулот ишлаб чиқарди.

Чехия саноат ва савдо вазири жаноб Владимир Длоугинининг Ўзбекистонга яқинда қилган сафари муваффақиятли бўлди. Тошкентда жойлашган ХХР ва Чехия Республикаси савдо ташкилотлари икки томонлама ҳамкорликни ривожлантиришга фаол кўмаклашмоқда.

Иқтисодий ислоҳотнинг ҳозирги босқичи ташқи иқтисодий алоқаларга анча эркин тус бериш билан боғлиқ. Республикага келтириладиган ҳамма турдаги моллардан бож олишни бекор қилиш ва экспортдан олинадиган божни камайтириш, республикадан ташқарига олиб кетиладиган маҳсулотга ижозатнома олишнинг танлов тартибини жорий этиш кузда тутилмоқда, ички ва хорижий сармояларни суғурта қиладиган давлат компанияси тузилмоқда, унга Ўзбекистон давлат хазинаси бойликларининг бир қисми берилади.

Буларнинг ҳаммаси ҳамкорлигимизни кенгайтириш, таназзул жараёнларини бартараф этиш муаммоларини биргаликда ҳал қилиш учун яхши асос яратади.

Қадрли дустлар!

Вакиллари бу ерда иштирок этаётган ҳар бир мамлакатнинг ҳаётий манфаатларига даҳлдор бўлган ана шу мураккаб вазифаларнинг ечимини топишда саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси ғоят фаоллик билан иштирок этиши мумкин. Бу турли давлатлардаги маҳсулот ишлаб чиқарувчилар ўртасида ўзаро алоқаларни йўлга қўйиш орқали ҳам, шу давлатлар ҳукуматлари билан алоқаларнинг йўналишлари ва шаклларини ишлаб чиқиш йўли билан ҳам амалга оширилиши мумкин.

Давлатлар ўртасидаги иқтисодий муносабатларни сиёсий ва мафкуравий мақсадлардан холи қилишга, уларни тенг ҳуқуқлилик ва ўзаро манфаатдорлик, тижорат турмушидаги мустаҳкам алоқалар негизида қуришга қаратилган саъй-ҳаракатларда халқаро конгресс муҳим ўрин тутиши, ишбилармонлик тузилмаларининг самарали фаолияти учун шароит яратиши мумкин.

Саноатчилар ва ишбилармонлар халқаро конгресси кенгашининг Тошкентдаги мажлиси ижодий вазиятда, самарали ўтади, бозор муносабатларини қарор топтириш йўлида турли мамлакатларда тўпланган тажрибаларни ўрганишда, иқтисодиётни барқарорлаштириш йўналишларини ишлаб чиқишда, инсон эҳтиёжларини кўзда тутадиган ишбилармонлик қоидаларини қарор топтиришда олға силжишга ёрдам беради, деб ишонаман.

ТИЖОРАТ ХАБАРЛАРИ ВА ЭЪЛОНЛАР

ТАШКИЛОТ

2,2 — 4 квт қувватли, минутига 1000—3000 марта айланадиган уч фазали асинхрон электр **двигателларни;**

Япониянинг «Тошиба» фирмасида ишлаб чиқарилган:

30 квт қувватли, минутига 1500 марта айланадиган;

37 квт қувватли, минутига 3000 марта айланадиган;

45 квт қувватли, минутига 750—1500 марта айланадиган;

55 квт қувватли, минутига 750 марта айланадиган;

уч фазали, асинхрон электр двигателларни

ТАВСИЯ ҚИЛАДИ

Телефон: 45-75-67.

Факс: 45-75-23.

Абдулла Қодирий вақфи қошида

«ИХЛОС» ТАРЖИМА БУЛИМИ

ФАОЛИЯТ КУРСАТМОҚДА

Бу ерда ўзбек, рус, инглиз, хитой, турк, урду ва бошқа тиллар бўйича малакали мутахассислар хизматингизга шайдир.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Т. Тўла кўчаси, 1-уй, 217-хона. **Телефонлар: 45-74-66, 45-75-25.**

ТАШКИЛОТ

Тошкент шаҳридаги омбордан пул ўтказиш йўли билан «PANASONIK KX—T 2365» телефонларини

СОТАДИ.

Телефон: 77-86-88.

М. М. Савельев номига ёзилган ҳужжатларни топиб олган кишидан бу ҳақда мукофот эвазига 21-19-40 телефони орқали маълум қилишини сўрайман.

«Узбекнефтегазстрой»нинг

5-МЕХАНИЗАЦИЯ БОШҚАРМАСИ

қуйидаги қурилиш техникасини жорий ва асосий

ТАЪМИРЛАШ ИШЛАРИНИ БАЖАРАДИ

ДТ-75, Т-100, Т-130, Т-4, Д-804, «Беларусь» тракторлари ҳамда улар негизидаги бульдозерлар ва қувур ётқизиш техникаси;

ЭО-2621, ЭО-3322, ЭО-4142 экскаваторлари;

ДЭС-30, ДЭС-60 кўчма электр станциялари;

АДД-305 пайвандлаш агрегатлари.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Халқлар дўстлиги кўчаси, 47-уй.

Телефон: 76-86-55.

Ҳ. Асомов номидаги Ўзбекистон турар жой ва жамоат биноларини намунавий ҳамда тажрибавий лойиҳалаштириш илмий-тадқиқот ва лойиҳа институти — ЎзЛИТТИ (илгари ТошЗНИИЭП)

1994 йилдан ишчи-ходимларни ёллашнинг контракт тизимига ўтиши муносабати билан **қуйидаги лавозимларга**

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Архитектура бўлимига — мудир; катта илмий ходим.

Конструкция бўлимига — мудир; лаборатория мудири; етакчи илмий ходим; катта илмий ходим.

Муҳандислик жиҳозлари бўлимига — мудир; лаборатория мудири; катта илмий ходим.

Технология бўлимига — мудир; етакчи илмий ходим; катта илмий ходим.

Биноларни замонавийлаштириш, тиклаш бўлимига — мудир; бош илмий ходим; етакчи илмий ходим; катта илмий ходим.

Тажриба ишлари бўлимига — мудир; катта илмий ходим.

ҲУЖЖАТЛАРНИ ҚАБУЛ ҚИЛИШ МУДДАТИ — 1994 ЙИЛ 14 ФЕВРАЛИГАЧА.

Керакли ҳужжатлар: ариза, таржимаи ҳол, шахсий варақа, олий маълумоти, илмий даража ва унвон ҳақидаги ҳужжатлар кўчирмаси, ихтиролар ва илмий ишлар рўйхати.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Ниёзов кўчаси, 17-уй. ЎзЛИТТИ.

Телефонлар: 46-07-60, 46-07-13.

Тошкент шаҳар давлат солиқ бошқармаси маъмурияти ва жамоаси бошқарманинг масъул ходими, кекса молия хизматчиси

Абдураззоқ Парманқулович РУЗМЕТОВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига ҳамдардлик изҳор қилади.

Тошкент шаҳар молия бошқармаси Собир Раҳимов тумани молия бўлимининг мудири Ш. Рузметовга отаси

Абдураззоқ Парманқулович РУЗМЕТОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон Халқ демократик партияси Тошкент шаҳар кенгаши Ўзбекистон Халқ демократик партияси Акмал Икромов туман кенгашининг иккинчи котиби А. Г. Ивашкинга отаси

Георгий Ефимович ИВАШКИНнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ҳамза тумани Халқ таълими бўлими ва ўқув муассасалари ходимлари шаҳар халқ таълими бош бошқармаси мактаблар бўлими бошлиғи Т. Б. Зиёмуҳамедовга падари бузруквори

БЎРИБОЙ ОТАнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Тошкент шаҳри ва вилояти: ҳамкорликнинг янги уфқлари

АСОСИЙ МАҚСАД — АҲОЛИ ФАРОВОНЛИГИ

Яқинда Мирзо Улуғбек ва Қибрай туманлари ўзаро ҳамкорлик қилиш тўғрисида шартнома туздилар. Мухбиримиз бу ҳақда Мирзо Улуғбек тумани ҳокими Шавкат Мирзиёев билан суҳбатлашди.

— Шавкат Миромонович, бу дўстлик ва ҳамкорлик шартномасидан кўзланган муддао нималардан иборат?

— Хабарингиз бор, Тошкент шаҳри билан Тошкент вилояти ўртасида ўзаро ҳамкорлик борасида шартнома тузилди. Уни шаҳримиз Ҳокими Атҳамбек Фозилбеков билан вилоят Ҳокими Мирзамурод Икромов имзоладилар.

Шаҳримиздаги барча туманлар вилоят туманлари билан шундай шартнома туздилар. Мирзо Улуғбек билан Қибрай туманлари биринчилардан бўлиб шартнома тузди. Ҳатто аниқ тадбирларни ҳам белгилаб олдик.

Шартнома иккала туман ўртасида иқтисодий, маънавий, маданий, маориф, саноат, қишлоқ хўжалиги, алоқа, транспорт, қурилиш, қўйинг-чи ҳаётимизнинг ҳамма соҳасида ҳамкорлик қилиш, бир-бирига кўмаклашиш, ўзаро фойдали алоқаларни янада кенгайтиришни назарда тутади. У 1994—1995 йилларга мўлжаллаб тузилди.

Бундан ташқари, шартнома ўзимизда мавжуд бўлган ички имкониятларни юзага чиқаради.

— Агар мумкин бўлса, шартноманинг муҳим бандлари ҳақида икки оғиз гапириб ўтсангиз.

— Туманимизда ишлаётган саноат корхоналари ёрдамида Қибрай тумани хўжаликларида қўшма ва кичик корхоналар, уларнинг филиаллари очилади. Шу тариқа қўшимча иш жойлари барпо этилади.

Қибрай туманида етиштирилган деҳқончилик ва чорвачилик қайта ишлаш маҳсулотлари ҳисобига Мирзо Улуғбек туманидаги аҳоли зич яшайдиган мавзеларда савдо дўконлари очилади.

Шартноманинг яна бир бандида эса иккала туман меҳнаткашларининг дўстлиги, ҳамкорлиги рамзи сифатида Қибрай ва Мирзо Улуғбек туманлари чегарасида «Дўстлик» шаҳарчасининг бунёд этилиши қайд қилинган. Шаҳарча учун ажратиладиган ҳудуднинг эллик фоизи, яъни ярми бизнинг туман, ярми эса Қибрай тумани фуқароларига томорқа сифатида берилади. «Дўстлик» шаҳарчаси учун ерни Қибрай тумани ажратса, барча коммуникация иншоотлари, йўл қурилиш ишларини бизнинг туман мутахассислари бажаради.

Яна бир банднинг мазмуни қуйидагича: туманлар ҳамкорликни ривожлантиришга ўзаро маҳсулот етказиб беришда, техникавий ёрдам кўрсатишда келишилган нархларни қўллаб шаҳар аҳолисини қишлоқ хўжалик маҳсулотларини йиғиб-териш ишига жалб қилишни, хўжаликлар ва корхоналар ўртасида тузилган шартномалар асосида амалга оширишни келишиб олдилар.

Шартномада соғлиқни сақлаш, жиноятчиликка қарши кураш, халқ таълими, илмий-текшириш, конструкторлик бюролари, физкультура ва спорт Қибрай — Мирзо Улуғбек қўшма савдо уйини очиш ва хорижда унинг филиалларини ташкил этиш каби муҳим масалалар алоҳида-алоҳида бандларда таъкидланган. Хуллас, иккала туман барча соҳада ҳамкор, дўст-биродар сифатида бамаслаҳат иш олиб боради. Айниқса иккала туманнинг бир-бирига азалий қўшни эканлиги ҳамкорлигимизнинг самарасини таъминлайди.

— Юқорида корхоналар ва хўжаликлар ўзаро битим тузадилар дедингиз...

— Дастлаб туманимиздаги йирик корхоналарнинг зиммасига юкланган масалалар хусусида тўхталиб ўтсам. Тошкент экскаватор ишлаб чиқариш бирлашмаси Қибрай туманида тегирмон ускунасини ишга туширади, Рапсни қайта ишловчи қурилма тайёрлаб беради, сутни қайта ишловчи ҳамда пишлоқ тайёрлайдиган ускуна яратади, «Маданият» давлат хўжалиги онлан ҳамкорликда ғишт заводи қуради. Бунга жавобан эса «Маданият» давлат хўжалиги бирлашма ҳудудида дўкон очиб, сут, гўшт, мева-сабзавотларни завод ишчиларига имтиёзли, арзон нархларда сотади.

Худди шундай мажбуриятлар лакбўёқ заводида ҳам, «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмасида ҳам, «Эталон» ишлаб чиқариш бирлашмасида ҳам, «Тошкенткабель» заводида ҳам бор. Улар ўзларининг ишлаб чиқариш жараёнидан келиб чиқиб, Қибрай туманида иш олиб борадилар.

Ҳар бир корхона Қибрай туманидаги муайян жамоа хўжаликлари билан ҳамкорлик ҳақида битим ҳам тузишган. Масалан: «Тошкент трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси «Дўрмон» жамоа хўжалиги ҳамда Жомий номидаги ижара хўжалиги билан, «Ўзбеккабель» ишлаб чиқариш бирлашмаси — «Турон» жамоа хўжалиги билан, ун заводи Туроб Нормуҳамедов жамоа хўжалиги билан, «Фан» босмахонаси — Қибрай тумани босмахонаси билан шартнома тузишган. Шундай қилдикки биронта корхона ҳамкорликдан четда қолмади.

Туманимизда Олий Мажлисга сайлов ўтказувчи 9 та округ бор. Ҳар бир округда Қибрай туманидаги бир жамоа хўжалигининг мева-сабзавот дўконлари қурилади. Дўконларнинг қурилиб, ишга тушиши муддатлари ҳам белгиланган. Шартномада йиғим-теримда қайси муассаса Қибрай туманидаги қайси жамоа хўжалигига ҳашарга бориши ҳам аниқ-равшан кўрсатилган.

— Сир эмас, ҳозир халқ таълими тизимида янгиликларга катта эътибор бериляпти..

— Нима демоқчилигингизни тушундим. Иккала туман ўртасида кўзда тутилган юмушлар бу борада ибратлидир. Иккала туман халқ таълими бўлимларининг режасида таниқли ўқитувчиларнинг ўзаро тажриба алмашишидан янги лицейлар қуришгача, «Истеъдодларни излаймиз», «Яшил чироқлар», «Қувноқ стартлар», «Йил ўқитувчиси», «Йил тарбиячиси», «Энг яхши фан ўқитувчиси» сингари кўрик-танловлар ўтказишдан тортиб, иқтидорли болаларни туманимиздаги институтларга қабул қилишгача кўзда тутилган.

Юқорида айтиб ўтганимдек биронта ташкилот, муассаса, корхонани назаримиздан соқит этмаганмиз. Кўзда тутилган асосий мақсадимиз — иккала туман аҳолисининг турмуш даражасини ошириш, фаровонлигини таъминлаш эканлигини таъкидлаш ортиқча деб ўйлайман.

— Барча нарса, барча муаммо шартномада кўзда тутилган муддатларда ҳаётга жорий этиладими?

— Шундай бўлишига ишончимиз комил.

Темур УБАЙДУЛЛАЕВ ёзиб олди.

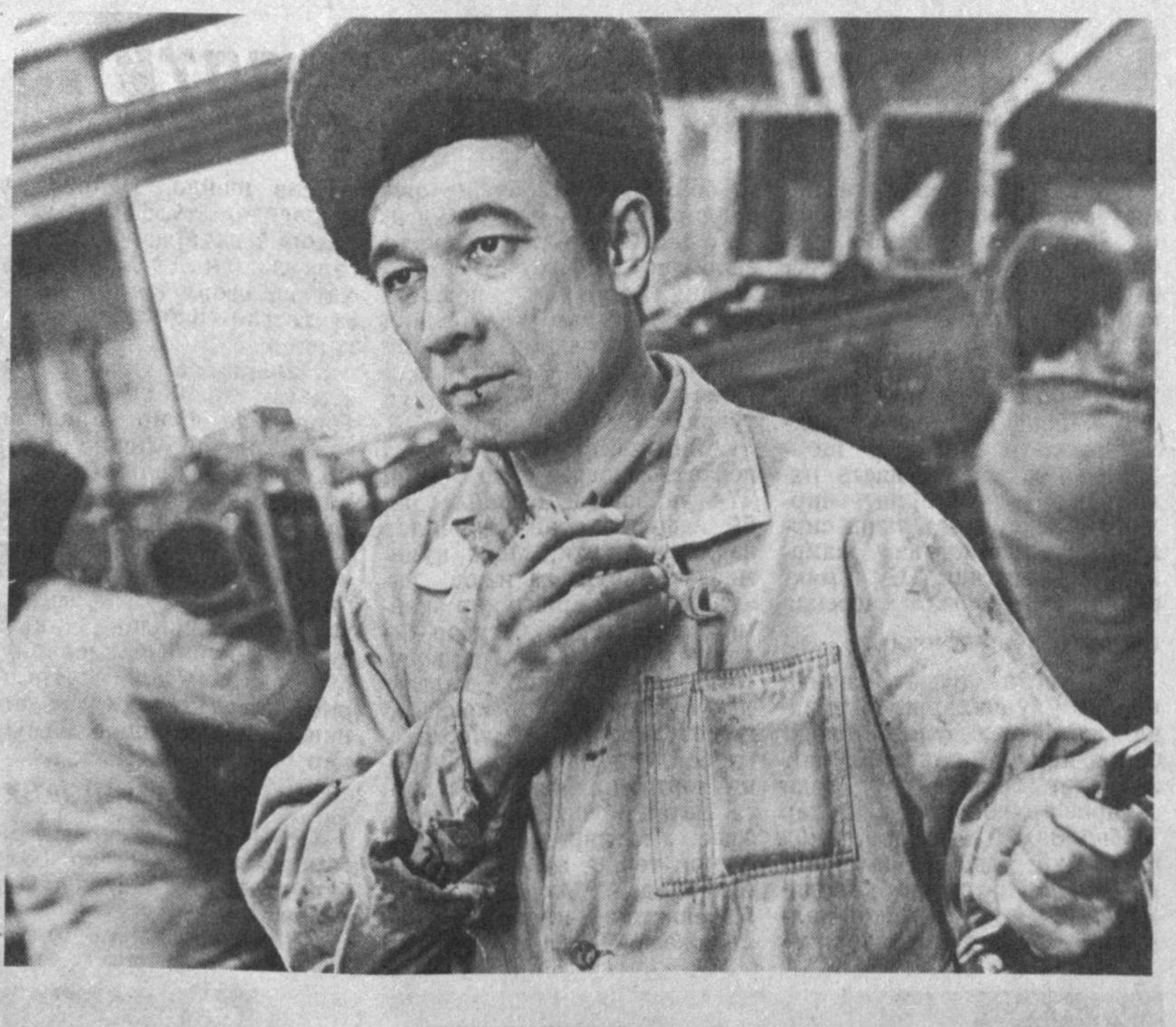

Ўзбекистон қишлоқ хўжалик машинасозлиги ишлаб чиқариш бирлашмасининг ишчи-хизматчилари чилангар-йиғувчилар сардори Равшан Саидовни чексиз ҳурмат қилишади. У раҳбарлик қилаётган бригадада 32 нафар ишчи ишлаш билан бир вақтда аҳил ва иноқ яшашга ҳам ҳаракат қилишмоқда. Унинг бу корхонада меҳнат қилаётганига 17 йил бўлди. Айни вақтда ишчилар КИР—1, 5Г машинасини тезкорлик билан йиғиб, тайёр ҳолга келтиришга ҳаракат қилишаётир.

Ўнгдаги суратда механика бўлимининг катта устаси Баҳодир Норметов янги яратилган деталнинг ўлчамини назоратдан ўтказмоқда.

Виктор Багаев суратлари.

МУТАХАССИСЛАР ТАЙЁРЛАЙМИЗ

Тошкент вилояти меҳнаткашлари билан анчадан буён алоқа қилиб келамиз. Бу бизнинг институтимизда вилоят мактабларининг кўпгина битирувчилари ўқиётгани билан чегараланмайди, албатта. Ўрта Чирчиқ туманида бизнинг ўқув-тажриба хўжалигимиз жойлашган ва унда талаба ва аспирантларимиз ишлаб чиқариш амалиётини ўтайдилар, тажриба, кўникма ва малакаларини ошириб борадилар, шунингдек илмий тадқиқотларнинг натижалари ҳам синовдан ўтказилади. Албатта, яқин-атрофдаги давлат хўжаликларида мутахассисларимиз ғўзага ишлов бериш, мева-сабзавотларни етиштириш агротехникаси ҳамда уларнинг механизациялаштирилган йиғим-терими, қишлоқ хўжалик техникаси ва электр асбоб-анжомларига хизмат кўрсатиш масалалари бўйича маслаҳатлар берадилар, ўз тажрибалари билан ўртоқлашадилар.

1993 йилда ўқув хўжалигимиз томонидан ерёнғоқни тозалаш, пиёз, олма ва кишмишни қуритиш бўйича ишларни бажарадиган Америка заводи харид қилинди. Ундан талабалар ўқув лабораторияси базаси сифатида фойдаланишдан ташқари заводда тайёрланган маҳсулотларни институт озиқ-овқат дўконига топширамиз. Шунингдек, ўз имкониятларимиз даражасида қишлоқ меҳнаткашларига далаларда етиштирилган маҳсулотни қайта ишлаш борасида кўмак бермоқдамиз.

Институтда ишлаб чиқилган олий ўқув юртини ривожлантириш ва мутахассисларни тайёрлаш сифатини ошириш дастурига мувофиқ ва таълим тўғрисидаги қонундан келиб чиққан ҳолда Мелиорация ва сув хўжалиги вазирлигининг тегишли корхоналари билан шартномалар ҳам туздик. Жумладан, кичик корхоналарни бошқариш ва уларга раҳбарлик қилиш, сабзавот ва меваларни сақлаш, уларга қайта ишлов бериш, бухгалтерлик ҳисоб-китоби ва молия, насос станцияларидан фойдаланиш ва уларни таъмирлаш бўйича мутахассисларни — бакалавр ва магистрларни икки босқичли услубда тайёрлашни бошладик.

Шунингдек, республика ва Тошкент вилоятидаги хўжаликлар билан шартномавий асосларда махсус бўлимда деҳқон-фермер ва чорвадор-фермерларни тайёрлашни йўлга қўйдик.

Қишлоқ хўжалик вазирлиги ва унинг бўлинмаларининг буюртмасига кўра кичик гидроэлектр станцияларидан фойдаланиш, агросаноат мажмуасига менежер ва иқтисодчиларни тайёрлаш, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини электрлаштириш ва автоматлаштириш, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши соҳасида сервис хизматларини йўлга қўйиш, қишлоқ хўжалик техникаси ва электр асбоб-анжомларга хизмат кўрсатиш бўйича мутахассисларни тайёрламоқдамиз.

Ҳамкорлик алоқаларимиз Тошкент шаҳри ва Тошкент вилояти ўртасида 1994 йилга имзоланган шартномада кўзда тутилганидек, янада кенгайиб боради. Зеро, унинг мақсади ҳам барчамиз учун манфаатли бўлган мавжуд хўжалик-иқтисодий ва маданий алоқаларни янада мустаҳкамлаш ва ривожлантиришга қаратилган.

Саттор ИБОДУЛЛАЕВ,
Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш муҳандислари институтининг ректори, профессор.

АРҒАМЧИГА ҚИЛ ҚУВВАТ

Ҳамза тумани вилоятнинг Бўка тумани билан ҳамкорлик қилади. Бўкаликлар Ҳамза туманига келиб, бир пиёла чой устида қилинажак ишлар борасида бафуржа келишиб олишди.

Бўкаликлар бу йил шаҳримиз аҳли учун 2500 тонна картошка, 6200 тонна сабзавот, 4600 тонна пиёз, 800 тонна сабзи, 600 тонна помидор етказиб беришга қарор қилдилар. Бу маҳсулотлар ўз вақтида харидорларга етказиб берилишини таъминлаш учун Ҳамза туманининг энг гавжум жойларида икки дўкон ташкил этилади. Улар айнан мева-сабзавот билан савдо қилишга ихтисослашган бўлиб, бири Лисунов кўчасига жойлашган 55-, иккинчиси Алиев кўчасига жойлашган 18-дўконлардир.

— Қўлни қўлга бериб, ўз олдимизга қўйган вазифаларимизни амалда бажара олсак, унда иқтисодиётимизни ривожлантиришга, шаҳримиз аҳлини йил бўйи қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан тўла таъминлаш имкониятига эга бўламиз, — дейди Ҳамза тумани ҳокимининг ўринбосари Шомуҳит Худойбердиев. — Гарчи шундай экан ўртамиздаги иттифоқлик, дўстлик ришталари бундан кейин ҳам чамбарчас боғлансин деймиз. Бизлар ҳам улардан ўз ёрдамимизни аямаймиз. Арғамчига қил қувват деганларидек зарурат туғилиб қолса, туманимиз ишчи-хизматчиларини мададга чорлаймиз. Қишлоққа ҳашарга отланамиз. Ҳосилни йиғиб-териб олишда, транспорт ва қишлоқ хўжалик техникаси, уларга керак бўладиган эҳтиёт қисмлар билан таъминлашда ёрдам берамиз.

Бўка туманида 3 минг тонна мева-сабзавотни сақлаш омбори қурилиши кўзда тутилмоқда. Бу борада ҳам ўз ёрдамимизни аямаймиз. Чунки бу омборлар ишга тушса, кўплаб мева-сабзавотлар сақланиб туради, шунинг билан бир қаторда омборларга яқин турадиган аҳолининг анчагина қисми иш билан таъминланади.

Гулзода МАМБЕТОВА.

ҲАМКОР ТУМАНЛАР

Тошкент шаҳри ва вилоятининг қуйидаги туманлари бир-бирлари билан ўзаро ҳамкорлик қилиш тўғрисида шартнома туздилар:

АКМАЛ ИКРОМОВ — ЮҚОРИЧИРЧИҚ
БЕКТЕМИР — ПАРКЕНТ
МИРОБОД — ПИСКЕНТ
МИРЗО УЛУҒБЕК — ҚИБРАЙ
СИРҒАЛИ — ҚУЙИЧИРЧИҚ
СОБИР РАҲИМОВ — ЧИНОЗ
ҲАМЗА — БЎКА
ЧИЛОНЗОР — ЗАНГИОТА
ШАЙХОНТОҲУР — ОҚҚЎРҒОН
ЮНУСОБОД — ТОШКЕНТ
ЯККАСАРОЙ — БЎСТОНЛИҚ.

ҚИШЛОҚ УЧУН ИШЧИ ЎРИНЛАРИ

Тошкент шаҳри билан Тошкент вилояти ўртасида тузилган шартномада пойтахтнинг саноат корхоналари, ташкилот ва муассасалари вилоятнинг қишлоқ жойларида ўз бўлимларини очиб, қўшимча ишчи ўринлари ташкил этишлари кўзда тутилган. Жумладан, Тошкент вилоятининг қуйидаги туманларида янги ишчи ўринлари ташкил этилади.

Шайхонтоҳур тумани Оққўрғон туманида. Туман қишлоқ хўжалик техникасини таъмирлаш корхонаси биносидаги 600 квадрат метрли майдонда 120—150 ишчи ўрнига мўлжалланган машинасозлиқ корхонасининг бўлими, «Оққўрғон» давлат хўжалигидаги 500 квадрат метрли майдонда 100—120 ишчи ўринли радиоэлектрон тармоғининг бўлими, Султон Сегизбоев номли давлат хўжалигида эса тикувчилик корхонасининг бўлими.

Ҳамза тумани Бўка туманида. «Бўстон» хўжалигида 500 квадрат метр майдонда 100—120 ишчи ўринли корхона бўлими. «Хўжақўрғон» ва «Янгиҳаёт» жамоа хўжаликларида ҳам 100 ишчи ўринли ана шундай корхоналар бўлимлари.

Яккасарой тумани Бўстонлиқ туманида. «Сижжак» қишлоғида 1000 квадрат метр майдонда пойабзал ва тикувчилик корхоналарининг бўлимлари ташкил этилиб, 180—200 ишчи ўрни тайёрланади.

Мирзо Улуғбек тумани Қибрай туманида. Генетика институтининг бўш турган 500 квадрат метр биносида 200 та, «Қизил Ўзбекистон» жамоа хўжалигининг 1000—1200 квадрат метрли биносида 250—300, Арғин қишлоғида эса 200—250 ишчи ўринли корхоналар бўлимлари.

Бектемир тумани Паркент туманида. «Гулбоғ» жамоа хўжалигининг 600—800 квадрат метрли биносида 180—200 ишчи ўринли енгил ва озиқ-овқат саноат корхоналарининг бўлимлари.

Миробод тумани Пискент туманида. Навоий номли жамоа хўжалигида 600 квадрат метрли бинода 100—120 ишчи ўринли енгил саноат корхонасининг бўлими.

Чилонзор тумани Зангиота туманида. Акмал Икромов номли жамоа хўжалигида 20—25 ишчи ўринли тикувчилик корхонасининг бўлими.

Акмал Икромов тумани Юқоричирчиқ туманида. Каноп фабрикасининг 2500 квадрат метрли янги биносида 300—400, «Гулистон» жамоа хўжалигининг 720 квадрат метрли биносида 120—150 ишчи ўринли саноат корхоналарининг бўлимлари.

Юнусобод тумани Тошкент туманида. «Тўлабек», Ғиёс Усмонов номли, «Тошкент» жамоа хўжаликларида, ипакчилик бошқармасида тикувчилик саноатининг 130—150 ишчи ўринли бўлимлари.

Собир Раҳимов тумани Чиноз туманида. Яллама қишлоғига қурилиш ашёлари корхонасининг бўш турган биносида 250—300 ишчи ўринли корхоналар бўлимлари.

Сирғали тумани Қуйичирчиқ туманида. «Гул» тола заводининг биносида мебель саноатининг 100 ишчи ўринли тармоғи, шунингдек Шароф Рашидов номли жамоа хўжалигида 400 ишчи ўрни бўладиган иссиқхона ва бошқа корхоналар ташкил этилади.

ҚЎЛНИ ҚЎЛГА БЕРИБ

ЯНВАРЬ ойининг бошларида Ғазалкент шаҳрида Яккасарой тумани ва Бўстонлиқ тумани ҳокимлари ижтимоий-иқтисодий ва илмий-техникавий соҳаларда ҳамкорлик қилиш тўғрисидаги шартномага имзо чекдилар.

Мавжуд иқтисодий алоқаларни янада кенгайтириш, маҳсулот айирбошлашни ривожлантириш, ўзаро манфаатдорлик бўйича хом ашё, озиқ-овқат етказиб беришдек мақсадларни ўзида мужассам этган ушбу шартнома шаҳар ва қишлоқни бир-бирига янада яқинлаштирувчи кўприк вазифасини ўташи, қишлоқ хўжалиги тараққиёти ва пойтахт аҳолисининг озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминланишига хизмат қилиши шубҳасиз.

Яккасарой тумани вакиллари шартномага имзо чекар эканлар, бу билан жорий йилда Бўстонлиқ тумани хўжаликларида қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қайта ишлаш, халқ истеъмоли моллари тайёрлашга ихтисослашган янги корхоналар ташкил этиш мажбуриятини ўз зиммаларига олдилар.

Масалан, «Қўшқўрғон» жамоа хўжалигида 10 минг товуққа мўлжалланган фабрика очилса, Абай номли жамоа хўжалигида қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини қуритишга ихтисослашган цехлар бунёд этилади. «Янгиовул» жамоа хўжалиги пойтахтлик ишбилармонларга ўз ҳудудида терини қайта ишлаш цехи очишга шароит яратиб берса, «Сойлиқ» жамоа хўжалиги аҳолиси бу ерда ташкил этилган устки кийимлар тикиш цехларида меҳнат қилиш имконига эга бўлади. Сижжак қишлоғи ҳудудида замонавий пойабзал тикиш цехи, «Ембек» жамоа хўжалигида кулолчилик маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи корхона қуриб фойдаланишга топширилади.

Буларнинг барчаси ушбу йилнинг биринчи ярмига белгиланган режалар. Бундан ташқари, ҳосилни йиғиб-териб олиш даврида шаҳарликлар ишчи кучи ва техника билан ҳам бўстонлиқлик деҳқонларга ёрдам берадилар, қишлоқ аҳолисининг маданий ҳордиқ чиқариши, дам олишини намунали уюштириш, уларни саноат моллари билан таъминлашда кўмаклашадилар.

Буларнинг эвазига Бўстонлиқ тумани хўжаликлари Яккасарой туманида қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан савдо қилувчи ўз дўконларини очиш, консерва, «Крекер» печеньеси етказиб бериш мажбуриятини оладилар.

Айни пайтда Яккасарой тумани мутахассислари ҳамкор хўжаликларга бориб белгиланган дастур бўйича иш олиб бормоқдалар. Ўз навбатида ушбу туман ҳудудида Бўстонлиқ деҳқонлари иккита янги мева-сабзавот дўконларини очдилар ва сабзавот ярмаркаси ўтказдилар. Буларнинг барчаси ҳамкорликнинг дастлабки қадамлари.

Зокир ШУҲРАТОВ.

Шаҳар аҳолисини қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари билан таъминлашда мева ва сабзавот етиштиришга ихтисослашган жамоа хўжаликларининг роли катта. Айниқса бу борада яқиндагина Тошкент шаҳри ва вилояти меҳнаткашлари ўртасида имзоланган ҳамкорлик тўғрисидаги шартнома аҳамияти беқиёсдир. Амир Темур кўчасида очилган савдо шохобчаси, жумладан, сабзавот дўкони бу ҳамкорликнинг ёрқин учқунларидан бири.

СУРАТДА: Ғуломмаҳмуд Абдуллаев номли жамоа хўжалигига қарашли дўкон сотувчиси Аҳмаджон Ғаниев.

АЗАЛИЙ ҚАДРДОНМИЗ

Тошкент шаҳри ва Тошкент вилояти маданият вакилларининг ўзаро ҳамкорлиги кеча ёки бугун бошланмаган. Шаҳар ва вилоят қўшиқ, рақс дасталари ҳамиша меҳнаткашларнинг хизматида биргаликда доим туриб келишарди.

Шаҳримиздаги бирон-бир маърака йўқки, унда вилоятимизнинг иқтидорли хонандалари, раққосалари, таниқли фольклор дасталари иштирок этмаган бўлса. Узоққа бормайлик, анъанавий Наврўз байрамларида, Ўзбекистон Республикасининг Мустақиллик куни тантаналарида Бўка, Пискент, Бекобод каби шаҳар ва туманларнинг ёш санъаткорлари фаол қатнашадилар.

Бизнинг шундай ҳамкорлигимиз эндиликда яна ҳам кенгроқ кўламлар касб этиши шубҳасиз. Мўлжалимиздаги ўтказилажак тадбирларнинг баъзи бирларини айтсам. Қибрай, Зангиота, Тошкент туманларида Ғалаба кунига катта тадбир ўтказиш режамиз бор. Унда тошкентлик маданият арбоблари хизмат қилиши кўзда тутилган. Шунингдек, туманларнинг ўз кучи билан байрам тантаналари янада авжига чиқади.

Вилоят ёш истеъдодлари учун турли танловлар, фестиваллар ўтказишни кўзда тутганмиз. Энг ёрқин истеъдодларни эса шаҳримиздаги тегишли олий ўқув юртларига тавсия этамиз.

Хуллас, белни маҳкам боғлаб ишга киришганмиз. Шаҳар ва вилоят маданият ходимлари биргаликда қанчалар кўп ҳаракат қилса, маънавий қудратимиз, маданиятимиз шунчалар равнақ топишига ишончимиз комил.

Абдурасул АБДУҒАНИЕВ,
Тошкент шаҳар ҳокимлиги маданият ишлари бош бошқармаси бошлиғининг ўринбосари.

ИЖОБИЙ САМАРАЛАР БЕРАДИ

Пойтахт ва Тошкент вилояти ўртасида яқинда тузилган шартноманинг муҳим хусусиятларидан бири қишлоқ жойларда янги иш жойлари ташкил этишдир.

«Орзу» чарм-атторлик ишлаб чиқариш бирлашмаси бош муҳандиси Неъмат Расулов бу ҳақда шундай ҳикоя қилади:

— Шартномага кўра, Тошкент вилоятининг Оққўрғон тумани ҳокимлиги унинг ҳудудида чарм маҳсулотлар, асосан камарлар ишлаб чиқаришга мўлжалланган цех очишимиз учун бино ажратиб бериши лозим. Унга лозим ускуналарни бизнинг бирлашмамиз етказиб беради.

Ҳозирги пайтда туманда хом ашё тайёрлаш ишлари қизғин олиб борилмоқда. Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, қишлоқ аҳолиси ишлаб чиқаришни фақат ўз хом ашёси ҳисобига йўлга қўймоқчи. Дастлабки ҳисоб-китобларга кўра янги корхонамизда 25—40 киши иш билан банд бўлади.

* * *

Миробод тумани ҳокими ўринбосари Омонулла Иноғомовнинг таъкидлашича, Тошкент вилоятининг Пискент тумани билан шартнома тузиш борасида ҳар икки томон вакиллари, шаҳар корхона ва қишлоқ хўжалиги раҳбарлари бир неча бор мулоқотда бўлдилар. Бу учрашувларнинг самараси унумли бўлди. Иқтисодий соҳада томонлар енгил саноат корхоналари ташкил этишга келишиб олдилар. Буларни амалга ошириш учун Миробод туманида жойлашган корхоналар ва Пискент тумани хўжаликлари ўртасида шартномалар тузилмоқда.

Ҳамкорликнинг серқирра бўлишига тумандаги «Учқун», «Қизил тонг», «Моделлар уйи», «Ўзбекистон» маиший хизмат кўрсатиш уйининг моделлар уйи, шунингдек, «Маҳаллий саноат» корпорациясига қарашли саноат комбинати каби корхоналар ўз ҳиссаларини қўшиш ниятидалар. Бугунги кунда ушбу корхона ва ташкилотларнинг вакиллари қишлоқ жойларга бориб мавжуд шарт-шароит билан танишмоқдалар. Пискентликлар эса ўз туманларида очилажак ишлаб чиқариш корхоналари учун мос келадиган биноларни ажратиш, уларни шаҳардан келадиган ускуналарни жойлаштиришга тахт қилиб қўйиш ҳаракатидалар.

Мустақил Ўзбекистоннинг халқаро алоқалари кўлами кенгайиб боряпти. Республикамиз болалар шифокорлари жамиятининг халқаро педиатрлар ассоциациясига қабул қилиниши бунинг яна бир далилидир. Бу муҳим аҳамиятга эга бўлган воқеа Туркия республикаси пойтахти Анқара шаҳрида ўтказилган туркийзабон мамлакатлар педиатр шифокорларининг 1 Конгрессида бўлди. Конгресс ишида Туркия Республикаси Президенти Сулаймон Демирелнинг иштирок қилиши алоҳида аҳамият касб этди. У ўз табрик сўзида соғлом авлодни тарбиялаб, вояга етказишда педиатрлар бирлигининг, халқлар ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик ўрнатиш ҳамда уни мустаҳкамлаш ишида тиббий жамоатчиликнинг тутган ўрнини таъкидлади.

Конгрессда ҳукм сурган дўстлик руҳи туркийзабон мамлакатлар педиатрларнинг миллий ташкилотлари уюшмасини ташкил қилишга асос бўлди. Тили, маданияти, урф-одатлари бир-бирига ўхшаш бўлган Ўзбекистон, Туркия, Озарбайжон, Қирғизистон, Туркманистон республикалари педиатрлари уюшма таъсисчилари бўлдилар ва шу уюшмада бирлашдилар. Туркийзабон мамлакатлар педиатрлари уюшмасига ассоциациялашган аъзо сифатида Кипр, уюшма аъзолари сифатида Бошқирдистон, Татаристон ва Туркманэли (Эрон) педиатрлари ҳам қабул қилинди. Уюшма ташкил қилинишининг эртаси куниёқ Бутунжаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти ва ЮНЕСКО томонидан рўйхатга олинди.

Ўзбекистон ва жаҳон

ТУРКИЙЗАБОН ШИФОКОРЛАР АНЖУМАНИ

Конгресснинг жонкуяри уни ташкил қилиш ташаббускори, Туркиянинг атоқли соғлиқни сақлаш ва маориф ташкилотчиси Эҳсон Доғрамачи бўлди. Туркия томони фақат конгрессни ўтказиш билан боғлиқ ҳаракатларнигина эмас, балки туркийзабон мамлакатлар педиатрлари миллий уюшмаларини ташкил қилиш билан алоқадор таъсисчилик маблағларини ҳам ўз бўйнига олди. Аъло даражада ташкил қилинган Конгресс турли мамлакатлардан келган педиатрларга болалар соғлиғини сақлаш ва мустаҳкамлаш масалалари бўйича кенг фикр алмашишга имкон берди.

Конгресс ишида ижтимоий педиатрия, мутахассис кадрлар тайёрлаш масалалари марказий ўрин эгаллади. Ўзбекистон педиатрлари номидан сўзга чиққан профессор Орхон Маҳмудов болалар соғлиғини сақлаш ва соғлом авлодни тарбиялаб вояга етказиш борасида қилинаётган ишлар ҳақида батафсил маълумот берди. Маърузачи бу борада республика Президенти Ислом Каримовнинг шахсий ибратини алоҳида таъкидлаб ўтди. Ўсиб келаётган авлод соғлиғини сақлаш ва мустаҳкамлашда алоҳида хизматлари учун бериладиган «Соғлом авлод учун» орденининг таъсис этилиши шахсан Президентимизнинг ташаббуси билан бўлди, деди у. Сўнгра барча мамлакат вакилларини республикамиздаги «Соғлом авлод учун» халқаро жамғармасида иштирок қилишга таклиф қилди.

Конгресс мутахассис педиатрларни тайёрлаш ва уларни аттестациядан ўтказиш масаласини зўр қизиқиш билан муҳокама қилди. Бу масалада профессор Ҳабибулла Султоновнинг чиқиши эътиборга сазовордир. Унинг маърузасида Ўзбекистонда ва бошқа мамлакатларда педиатрларни тайёрлаш, уларни касб малакаларини юксалтириш борасида янги йўналишлар ўз аксини топди. Педиатрия фанини ривожлантиришда барча мамлакат олимлари ҳамкорлигининг долзарблиги тўғрисида Тошкент педиатрия институтининг илмий ишлар бўйича проректори профессор Марат Абдуллахўжаев қизиқарли маъруза қилди. Болаларни эмлаш муаммолари бўйича муҳокамаларда профессор Маннон Мирзамуҳамедов фаол иштирок қилди.

Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш вазирлиги оналик ва болаликни муҳофаза қилиш бош бошқармасининг бошлиғи Парахат Менглиқулов аллергик касалликларга чалинган болаларга республикада тиббий ёрдамини ташкил қилиш масалалари юзасидан сўзга чиқди ва аллергология ҳамда иммунология муаммоларининг муҳокамасига якун ясади.

Делегациямиз аъзолари энг сўнгги техник жиҳозларга эга бўлган Анқара ва Измир университетлари клиникаларида бўлиб, турк ҳамкасбларининг ишлари билан танишдилар. Шу билан бирга улар беморларнинг бевосита тиббий текширувларида қатнашдилар. Мутахассисларимиз қўйган ташхисларнинг ҳаммаси лаборатория текширувларида тасдиқланганлиги айниқса қувончли бўлди. Шу сабабли бўлса керак делегациямиз аъзолари конгресс ишининг бошидан охиригача катта ҳурмат ва эътибор қуршовида бўлдилар.

Ўзбекистон раҳбариятининг дўстона ва тинчликсевар сиёсатига миннатдорчилик сифатида педиатрларнинг II Конгрессини Тошкентда ўтказишга барча мамлакат вакиллари овоз бердилар. Бутунжаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти, ЮНЕСКО ва халқаро педиатрлар ассоциациясининг келишувига мувофиқ туркийзабон мамлакатлар педиатрларнинг II Конгресси шу йил 14 октябрда Тошкент шаҳрида ўтказиладиган бўлди. II Конгресснинг президенти қилиб Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, профессор Орхон Маҳмудов сайланди.

Бахтиёр ҚОДИРОВ,
Ўзбекистон педиатрлар жамиятининг раиси.
Шуҳрат ТУРСУНОВ,
Педиатрия илмий-тадқиқот институти клиникасининг бош шифокори.

ДЎСТЛАР ТАШРИФИ

Американинг Висконсин университетининг Керлл коллежи ўқитувчилари ва талабаларининг катта бир гуруҳи Маннон Уйғур номидаги Тошкент Давлат санъат институтига ташриф буюрдилар. Икки профессор ҳамда 8 та талабаларнинг мақсади институтимиз ҳаёти билан танишиб, ўқиш жараёнининг сир-асрорларини ўрганиш, тажриба алмашишдир.

Санъат институти талабалари америкалик тенгдошлари билан учрашувга қизғин тайёргарлик кўришди. Ўз санъатларини намойиш этишди.

Америкалик талабалар бир неча ҳафта давомида Самарқандни зиёрат қилиб, миллий анъаналаримиз, урф-одатларимиз билан яқиндан танишадилар. Юртимиздаги театр, музей, кутубхоналарда бўладилар. Хуллас, маданий турмушимизни синчиклаб ўрганадилар.

Дилдора ЗУФАРОВА.

Истеъдодларни излаймиз

НИҲОЛЛАР БАРГ ЁЗЯПТИ

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигининг республика ўқувчилар саройи ва «Мерос» маркази қошида ташкил этилган «Ёш қаламкашлар» тўгарагининг фаолият кўрсата бошлаганига ҳали кўп вақт бўлгани йўқ. Тўгаракдан кўзланган асосий мақсад шаҳримиз мактабларидаги адабиёт, шеърият ва журналистикага ихлосманд ўқувчиларни бирлаштириш, уларга ижод сирлари, журналистика жанрларини ўргатиш. Шу мақсадда аниқ режа асосида иш олиб борилмоқда.

— Қисқа фурсат ичида кўплаб ўқувчиларни тўгаракка жалб этиб, улар ижоди билан яқиндан танишиб, маслаҳатлар бердим, — деди тўгарак раҳбари Баҳодир Ҳабиб Валий. — Зеро, ижод шундайки, у доимо изланишни, меҳнатни талаб қилади. Шунга амин бўлдимки, халқимиз нақадар истеъдодларга бой. Бу бизга буюк аждодларимиздан ўтган бўлса, не ажаб. Истеъдодли ўқувчи ёшларни навниҳолга ўхшатаман. Уларнинг шохлари бақувват тортиб, илдизлари заминга мустаҳкам боғланиши, келажакда шириндан шакар мевалар бериши учун тўғри тарбиялаш зарур.

Айни пайтда бу тўгаракка пойтахтимиздаги 155, 254, 274 ва бошқа мактаблардан 50 нафарга яқин ўқувчилар қатнашишаяпти. Мана қўлимизда бир даста ижод намуналари. Уларни ўқир эканмиз, қалбимизга беғубор болалик оламининг қувончшодликлари кириб келгандек бўлади. Булар соддалиги, бетакрорлиги, мушоҳадага бойлиги билан эътиборни тортади. Ҳозирги ёшларга Ватан тақдири бегона эмас. Уларнинг қалби уйғоқ, фикри теран, ақли камолот босқичида. Улар мустақил Ўзбекистонимизнинг нурли келажаги. Улар табиатга чексиз шайдо, Наврўз нашидасидан тўла баҳраманд, баҳорий саҳарда боғлар кезган, тинчлик, дўстлик, садоқат ва озодликни мисраларга тизган ажойиб ижодкорлардир.

Машқларда ҳали қиёмига етмаган ташбеҳлар, баъзи ўринларда фикр тарқоқлиги ҳам сезилади. Лекин бадиий асар, шеърларни кўп ўқиб, ўрганиш давомида бу жузъий камчиликлар барҳам топиб кетади, деб умид қиламиз.

Энг асосийси, мафтункор бир гулшан бўй кўрсатмоқда. Бу гулшандан анвойи гуллар, хушбўй ҳисларнинг бўйи таралмоқда. Эътиборингизга тўгарак аъзоларининг машқларидан намуналар ҳавола этаяпмиз.

Саъдулла ШОДИЕВ.

СУРАТДА: тўгарак раҳбари Баҳодир Ҳабиб Валий бир гуруҳ ёш қаламкашлар билан.

Дмитрий Хмара сурати.

Баҳорий саҳарда боғлар кезаман

Баҳор саҳардайин келганда боғга,
Настарин шабнамга чайганда юзин,
Мажнунтол сочларин ёйганда сойга,
Гуллардан бир қучоқ териб оламан,
Муздайин шабнамга босаман юзим,
Баҳорий саҳарда боғлар кезаман.
Бу не гўзалликдир кўркам, беқиёс,
Гуллардаги ранглар нақадар нафис,
Ҳеч нарса унинг-ла бўлолмас қиёс,
Бу боғга ҳеч қачон тўймайман боқиб,
Баҳорий саҳарда боғлар кезаман.
Бу боғда сиз бир бор бўлсангиз меҳмон,
Руҳингиз шунчалар тортади енгил,
Хаёллар оромни ўғирлаб кетар,
Қалбингиз осойиш топади нурдан,
Қайтасиз бу боғнинг мафтуни бўлиб,
Баҳорий саҳарда боғлар кезаман.

КАЙФИЯТ

Севаман баҳорги гул-лолаларни,
Севаман баҳорги тонг паллаларни,
Кўк бахмал тўшалган кенг далаларни,
Севинчим — баҳорим, баҳорим келгин.
Кенгликларда хиром айлагим келар,
Қушлар каби ўйнаб, куйлагим келар.
Ёмғир сувларига ювиб юзимни,
Шаршарага севгим сўйлагим келар!

Умида ҲАСАНОВА.

ДУТОРИМ

Тилсиз куйлар дуторим,
Ғамгинларни шод айлаб.
Қўлга олган заҳотим,
Кўнгил очар авайлаб.
Дуторимнинг ҳар сози,
Лол айламиш булбулни,
Майин торнинг овози,
Шод айламиш кўнгилни.
Дуторимнинг куйидан,
Инсонлар олсин баҳра.
«Гулноз»у,
«Дилхирож»дан,
Ёришиб кетсин чеҳра.

ОРЗУ

Осмон тўла юлдузлар,
Кўкда кулар чарақлаб,
Қуёш чиқса кундузлар
Осмон кетар яроқлаб.
Қалбингни ёритай деб,
Юлдуздек қолсам қани.
Дардингни аритай деб,
Мен ҳам кун бўлсам қани.
Зуҳро юлдузи порлоқ,
Ой, қуёшим сўнмасин.
Орзуларим кўп, оппоқ,
Шаънимга гард қўнмасин.

Гулюз БАҲОДИР қизи.

ЭРИНЧОҚ

Эринчоқлик ёмон одат. Лекин Мухлисани бу одат ҳеч тарк этмайди. Унга қандай иш буюрсалар «йўқ» деб жавоб беради.

Бир куни Мухлиса китобини ҳовлида қолдирди. Онасининг гапига кирмай, кўчага ўйнагани югуриб кетди. Бир пайт келиб қараса, китоб қўйган жойида йўқ. Ерда эса бурдаланган варақлар сочилиб ётибди. Бир четтада мушуги Мош мўлтираб ўтирибди. Шу куни эринчоқ Мухлиса китобсиз қолди. Эртасига дарс тайёрламагани туфайли «икки» баҳо олди. У ўртоқлари олдида уялиб қолди.

Шаҳноза САФОЕВА.

НАҚҚОШ ФАСЛ

Қиш менга жуда ёқади. У шундай бир мусаввир фаслки, қишида ҳамиша завқ уйғотади. Айниқса, қор ёққанда ҳаммаёқни оқ-кумуш парчалар қоплаб олади. Дала-қирлар, чаманзор боғлар, тоғу адирлар оппоқ. Оқликдан дилингиз яйрайди. Йўлда кетаётганингизда оёғингиз тагида «ғарч-ғурч» овоз эшитилади. Сумалаклар тарновдан мўралаб туришади. Деразаларга эса «мусаввир» қиш расм солиб кетади. Кўчаларда болалар шод-хуррам, қорбўрон ўйнайдилар, чана учадилар.

Қиш наққош фаслки, кишига олам-олам завқ бағишлайди.

Феруза ИСЛОМОВА.

Ижодий алоқалар

МУМТОЗ АСАРЛАР — БОҚИЙ

ИНСОН туйғуларини таржимонсиз ҳам тушуниш мумкин. Санъат ҳам ҳисҳаяжоннинг бир бўлаги бўлиб дунёга келган бўлса не ажаб.

Куни кеча Муқимий театри биносида Мовароуннаҳр хонликлари — Хива, Бухоро, Қўқон саройи мусиқаси концерти ўтказилди. Диққатга сазовор жойи шундаки, концертни француз элчихонаси ҳамда «Альянс франсез» маданий маркази ташкил этди. Унинг ташаббускори — француз элчихонасининг маданий ишлар бўйича маслаҳатчиси жаноб Шувен бўлди. Концертни франциялик жаҳонгашта журналист, санъатшунос Мина Рад хоним изоҳлаб борди.

Биринчи қисмда устоз созандалар Турғун Алиматов, Шавкат Мирзаев, хонандалар Муножот Йўлчиева, Матлуба Дадабоевалар ижросида Бухоро амирликлари даврида юзага келган «Шашмақом» йўлларидан мусиқа ҳамда ашулалар тингланди.

Иккинчи бўлим Қўқон саройи мусиқаси деб номланган бўлиб, Фарғона мусиқа санъатининг «Чормақом» йўллари тингланди. Унда устоз санъаткор Фаттоҳхон Мамадалиевнинг ўзига хос ижро усули, ёш хонанда Марям Сатторова, мақомчилар дастасининг қўшиқлари тингланди.

Сўнгги учинчи қисм Хоразм мақом йўлларига бағишланган бўлиб, унда «Лазги» дастаси ҳамда қўшиқчи Раҳматжон Қурбонов иштирок этди. Раҳматжон қўшиқ куйлаш билан бирга хоразм мусиқасининг яратилиши, унинг ривожи ҳақидаги халқ яратган ривоятларни сўзлаб берди. Хоразм мақомларига рақслар уланиб кетди.

Концерт уч соатдан ошиқ танаффуссиз давом этди. Концертда республика Вазирлар маҳкамасининг масъул ходимлари, хорижий элчихоналардан вакиллар, Франциянинг Ўзбекистондаги элчиси Жан-Поль Везиан иштирок этди. Элчи жаноблари биз билан суҳбатда жумладан шундай деди:

— Ўзбеклар бой маданий меросга эга бўлган, ўз мумтоз санъатлари дурдоналарини асрлар оша сақлаб кела олган халқдир. Йиллар давомида сайқалланиб борган бу мусиқаларни тинглаш ҳар бир эшитувчида катта таассурот уйғотиши табиий.

24 январь куни эса кино уйида француз мусиқаси кечаси ўтказилди. Ўзбек ва француз санъати ўртасидаги ижодий алоқалар икки халқ ўртасидаги дўстона муносабатни янада мустаҳкамлайди, албатта.

Малика ҲИДИРОВА.

Мухтор ХУДОЙҚУЛОВ

РИВОЯТЛАР ВА ҲИКОЯТЛАР

АДАШГАН ЎҒИЛ

БИР одамнинг икки ўғли бўлган экан. Кичик ўғли отасига «мол-мулкингнинг менга тегишли қисмини бер», — деб тиқилинч қилибди. Отаси бор давлатини иккала ўғлига бўлиб берибди. Кичик ўғил бойликни олиб узоқ жойларга жўнаб кетибди ва айшу ишратга берилиб, бор-йўғини еб-ичиб битирибди. Кейин у оч-яланғоч қолибди, чўчқабоқарлик қилишга мажбур бўлибди. У очликдан чўчқалар нишхўртини ҳам уларга қўшилиб ейишга тайёр экану, аммо шуям йўқ экан. Шунда у ўз уйини, отасини эслаб: «Ахир, отамнинг қўлида қанча қароллар ишлайди, уларнинг егани нони бор, мен бўлсам очликдан ўлаяпман. Яхшиси, борай-да, тавба қилиб отамга: «Ота, мен сенинг олдингда ҳам, худонинг олдида ҳам гуноҳкор бўлдим. Сенинг ўғлинг деган номга нолойиқман. Шунинг учун, мени қаролларинг қаторига ол», дейман», — дебдию отасининг олдига йўл олибди. У ҳали уйига яқинлашмасданоқ отаси унинг келаётганлигидан хабар топиб, раҳми келиб югуриб унга пешвоз чиқибди ва ўғлига қучоқ очиб, ўпиб кўришибди. Шунда ўғли: «Ота, мен сенинг олдингда ҳам, худонинг олдида ҳам гуноҳкорман, сенинг ўғлинг деган номга муносиб эмасман», — дебди. Отаси эса ўз хизматкорларига: «Энг яхши кийимлардан келтириб ўғлимга кийдиринглар, қўлларига тилло узуклар тақинглар, оёқларига энг аъло пойабзал беринглар! Энг семиз, боқилган бузоқни олиб чиқиб сўйинглар, тўй-томоша қиламиз! Илло бу ўғлим йўқолган эди топилди, йўқдан бор бўлди!» — дебди. Шундай қилиб, бу хонадонда тўй-томоша бошланиб кетибди.

Катта ўғил бу пайтда далада ишлаётган эди, қайтиб келиб уйига яқинлашса ҳаммаёқ тўс-тўполон, меҳмонлар йиғилган, куй-қўшиқлар авжида эмиш. Хизматкорлардан бирини чақириб сабабини сўраса, хизматкор: «Укангиз соғ-саломат қайтиб келгани учун отангиз катта бузоқ сўйиб зиёфат бераяпти», — депти. Шунда катта ўғилнинг жаҳли чиқиб, уйга кирмасдан кета бошлабди. Отаси буни эшитиб, югуриб чиқиб уни чақирибди. Аммо ўғил отасига: «Мана мен неча йиллаб сизнинг хизматингизни қиламан, чизган чизиғингиздан чиққаним йўқ, аммо сиз менга ўртоқларим билан ейишим учун бузоқ тугул битта орик эчки ҳам берганингиз йўқ, бу ўғлингиз бор бойлигини ҳар хил бузуқ аёлларга совуриб келса сиз унга семиз бузоқ сўйибсиз!» — деди. Шунда ота: «Эй ўғлим, сен доимо мен билансан, менинг ҳамма нарсам сеники, аммо бу уканг йўқолган эди, топилди, мен учун ўлган эди — тирилди, ҳамма хурсандчилик шунга», — деди.

Адашган ўғил ҳикояси чуқур ибратлидир. Мана, биз ҳам етмиш йил адашиб, яна ўзлигимизни топдик, тарихимизга, тилимизга, маданиятимизга қайтдик. Бундан ҳам қувончлироқ иш борми, дунёда?!

УРУҒИНГНИ СОЧ!

БИР ЭКИН экувчи уруғ сочди. Сочган уруғларидан бир қанчаси йўлга тушиб, топталди, эзилди, ҳар хил паррандалар еб кетди. Бир қанчаси эса тошнинг устига тушди, ундию, аммо илдиз отолмай қуриди, бир қанчаси эса тиканзорларга тушиб, тиканлар ўсиб, уларни қисиб йўл бермади. Бир қанчаси эса яхши ерларга тушиб, унди, ўсди, юз марта кўп ҳосил бўлиб қайтди. Ҳа, қулоғи бор одам эшитади, албатта эшитади.

Бу масалани пайғамбар айтганлар. Ҳа, экинчи, уруғингни соч, бекор кетмагай! Эзгулик уруғи дилларда албатта униб чиқиб, илдиз отгай ва албатта юз карра, минг карра кўпроқ ҳосил бергай!

АБУ МУСЛИМИ СОҲИБҚИРОН

— АБУ МУСЛИМИ Соҳибқирон ул кофирни ерга кўтариб урганларида ул нобакор ерга уч газ кириб кетган эдиларму ё тўрт газму?..

Юқоридаги масхараомуз гапни мен қаерда эшитган эдим-а? Ҳа, эсладим, «Шум бола» кинофильмида. Тошкент Эски шаҳарининг такяхоналаридан бирига йиғилган уч-тўрт эчкисоқол қариялар Соҳибқирон жангномасини китобхонлик қилишади, бириси ўқийди, бошқалари бош қимирлатиб, соқол силкиллатиб «ҳай-ҳай»лаб туришади. Кейин Шум бола келиб, алланарсани ўчоқда портлатиб юбориб, ҳалиги шўринг қурғур кўкнориларни боплаб таъзирини беради. Бўлади томошо, бўлади кулгу... Буни кўрган одам «Ҳа, Абу Муслим ҳақидаги китоб қуруқ «урди-кетди», «ваҳимаю лоф»дан иборат экан-да», деб хулоса чиқаради-қўяди. Бу китобни ўқимаган мен ҳам шундай хулосага келгандим.

Гапнинг нафсиламбирини айтганда «Абу Муслим жангномаси» халқ китоби эмасми, унда ҳийла оширилган, лофланган ўринлар ҳам йўқ эмас. Мана у «Агар Абу Муслим рўпара келганда уни гард-гард қилиб ташлардим» деб даврада керилган бир полвонни «қаддиқоматини ердан узиб олиб, бош устида кўтариб, маъракаи-майдонни уч маротаба айлантируб, чархпалак қилуб ерга андоғ урдиларки, устухонигача гард-гард бўлуб, минг йилги ўлук бирла баробар» қилди. Мана, у занжирини узиб қочган шерни «думидан олиб, бошлари узра кўториб, айлантириб, бир тахта сангига урдиларки, шернинг гардани гард-гард бўлди. Ва яна Амир шерни кўторуб ҳавога отдилар, ёниб келиб, бир дарахтни шохида банд бўлди», Мана у ўзига дахл қилиб қурол кўтарган душман миршабини «таборни кашидакушода қилиб, анинг фарқи сорига чунон урдиларки, сипардан ва ўзидан ва отидан ўтуб шаш тақсими баробар қилди». Унинг кетидан тушиб кўп ёмонликлар қилган, ўлдирмакчи бўлган бир душман лашкарбошисини эса «бир кор қилайки, то қиёматгача мандин нишона қолсун, деб чорсуни стунини кўториб, ул ул нобакорни ул стунни тагига пуштак қилиб қўйдилар. Ул бадбахтни устухонлари тагида реза-реза бўлди».

Ҳа, Абу Муслим Соҳибқирон шунақа мард, забардаст, жасур киши эди. Аслида бўлган бу тарихий шахс (ҳақиқий исми Иброҳим, отасининг исми Муслим (VIII асрда яшаган ва ўша пайтда Хуросон ва Мовароуннаҳрда ҳукмронлик қилган Марвон деган мустабид ва ўта золим халифага қарши курашган. Бу халифалар Муҳаммад алайҳиссаломдан кейин тўртинчи халифа — чаҳориёр ҳазрат Алининг ўғиллари имом Ҳасан ва Ҳусайнни ўлдириб ҳукмронликни ўз қўлига олган Бани Умавийлар сулоласидан бўлиб, ниҳоятда қаттиқ сиёсати туфайли ўз даврида «Ҳажжожи золим» деб ном олган эди. Абу Муслим ана шу сиёсий мустабидлик ва қонхўрликка қарши бош кўтарган, қўлига қурол олиб жанг қилган мард бир инсон, буюк шахс эди. Табиийки, халқ ўз қаҳрамонининг фавқулодда кучли-қудратли, жасур, ҳар қандай балою офатларга бас кела оладиган, ҳар қандай қонли оғир жангларда, душманнинг жуда кўп, сон-саноқсиз лашкарлари устидан ҳам ғолиб чиқадиган бўлишини хоҳларди, орзу қиларди. Халқ тилидан гапирувчи ровийлар эса уни худди ана шундай қилиб тасвирладилар. Абу Муслим бизга ана шундай бўлиб етиб келди. Тўғри, нима тўғри-ю, нима эгри, нима ёвузлигу нима эзгулик эканлигини шу кунда ҳам аниқ илғаб қолиш қийин бир даврда бундан ўн икки аср олдинги бир давр ишларининг кими ҳақу, кими ноҳақ эканлигини аниқ ўлчаб чиқиш мумкин эмас. Аммо бир нарса қуёшдай равшанки, Абу Муслим ёвузликка, зулм-зўравонликка қарши курашган, қўлидан келганча жанг қилган ва охири шу йўлда фидо бўлган (у 755-йилда ўша даврнинг яна бир мансабпараст, қонхўр халифаси — Абу Жаъфар томонидан хоинларча ўлдирилади). Бинобарин, Абу Муслим Соҳибқироннинг жангномаси биз учун, пок ниятдаги китобхонлар учун масхара мавзуи эмас, аксинча ифтихор намунаси бўлмоғи керак.

Китобни ўқир эканман (қарангки, беш-ўн ёшимда эмас, элликдан ошганда-я, водариғ!) бир жойи менга қаттиқ таъсир қилди. Бир куни Абу Муслим тушида ҳазрат Алини кўради. «Ҳазрати Али карамуллоҳу важжаҳу муборак қўлларини Амирни (яъни Абу Муслимни) бошларига текизуб силадилар. Амирни белларини боғладилар. Айтдиларки, эй фарзанд, бул ишга қадам қўйғил, зинҳор бу йўлдан оғмағил. Бизлар ҳамиша сенга ёру мададкордурмиз, деб Амирға фотиҳа бериб ғойиб бўлдилар.

Ҳа, Амир дину иймон йўлига, эзгулик йўлига қадам қўйдилар, бу йўлдан асло қайтмадилар. Жойингиз жаннатда бўлсин, Абу Муслим Соҳибқирон!

ШАҲЗОДА ЖАЛОЛИДДИН МУШТИ

ХОРАЗМШОҲНИНГ ўғли шаҳзода Жалолиддин мардликлари, минг шукрки, муаррихларимизнинг шарофати билан бизгача етиб келди. Эл таланган, мамлакат ғорат қилинган, подшоҳ қўрқиб қочган, не-не амалдорлар хоинлик қилган мудҳиш бир замонда у ўз халқига содиқ қолди, то сўнгги нафасигача ёв билан олишди, жанг қилди. Мана унинг Синд дарёси бўйидаги сўнгги жанги: «Ҳаддан ташқари кўп, сон-саноқсиз мўғуллар қўшини Жалолиддин бошчилигидаги бир неча юз хоразмийларни тобора ўраб, янчиб келмоқда. Орқада дарё, олдинда эса тиш-тирноғигача қуролланган қонхўр ёв. Жалолиддин ва унинг сафдошлари сўнгги имкониятгача жанг қилишди. Шаҳзода эртадан то тушгача бир зум тинмай, у ёқдан бу ёққа от суриб, дуч келган ёвни қираяпти. У шу қадар жасорат, шу қадар моҳирлик билан уришардики — бунга душман ҳам тан берди: жангни кузатиб турган Чингизхон Жалолиддиннинг жасурлигига қойил қолиб, уни ўлдирмасликни, тирик тутишни буюрди. Шу боисдан ўров тобора қисилиб келарди. Жалолиддиннинг аскарлари бирин-кетин ҳалок бўлардилар. Нажот йўқлигини билган Жалолиддин ўзига қарашли ҳарам аҳли-аёлию бола-чақасини дарёга сакратди ва сузиб тезда нариги қирғоққа чиқди. У дарёдан узоқлашаркан мўғулларга қўлини мушт қилиб ўқталдию, кейин кўздан ғойиб бўлди. Буни кўриб турган Чингизхон «Отадан ўғил туғилса шундай туғилсин!» — деб юборди.

Мен бу манзарани кўз олдимга келтирар эканман Жалолиддиннинг муштини ўйлайман. Бу мушт қочганнинг эмас, қувганнинг, мағлубнинг эмас — ғолибнинг мушти эди. Тўғриликнинг, ҳаққатнинг мушти эди, мардликнинг, орининг, ўғил болаликнинг мушти эди. Туркнинг, ўзбекнинг босқинчи ёвга, душманга кўрсатган мушти эди.

ШАЙХ ҚАЛЪАДАН ЧИҚМАЙДИЛАР

Вақтики Чингизхоннинг ўғиллари Ўктой қоон бошчилигида Урганчни қамал қилганларида хоразмий лашкарлар қаттиқ уришдилар. Қонли жанглардан сўнг — кучлар тенг эмас эди — қалъа ҳимоячилари енгилдилар ва мўғул саркардаси буюрдиларким гўдакдан то қаригача қатли ом қилинсин. Қалъа ичида овозаси оламни тутган машҳур аллома Шайх Нажмиддин Кубро ҳам бор эди. Шаҳзодалар шайхнинг хунига зомин бўлмаслик мақсадида унга: «Шайх оёқ остида қолмасинлар, ўғлон ва ўмоқлари бирлан қалъадан чиқиб келсинлар», деб киши юбордилар. Шайх айтдиларки, «менинг яқинларим ўн кишидан кўпроқдир», деб. Шаҳзодалар айтдиларки: «Майли, юз киши билан келишсин — деб. Шайх айтдиларки: «Менинг яқинларим юздан кўпроқдир», деб. Шаҳзодалар айтдилар: «Майли минг киши бирлан келсунлар». Шунда ҳазрати шайх айтиб юбордиларки: «Яхшиликда мен бу халқнинг барчаси билан ошно ва дўст-ёр эдим. Энди ёмон кунда нечун буларни ташлаб борайин, мен боролмайман», деб. Шу аснода мўғул галалари ҳазрати шайхнинг маҳалласига бостириб, қуйилиб кирдилар. Ҳазрат шайх бир неча ёвни ўз қўллари билан жаҳаннамга жўнатдилар ва ўзлари ҳам шаҳид бўлдилар.

Ҳа, халқнинг асл фарзанди Ҳазрати Шайх Нажмиддин Кубро қалъада — ўзининг қирилган халқи билан қолди, ундан чиқмади.

ИЛК ўрта асрнинг мутафаккирларидан бири, ўз даврининг ёрқин юлдузи Умар Ҳайём эди. Ўрта асрнинг бир қанча илмий ютуқлари, умуман Яқин ва Ўрта Шарқ мамлакатларида тараққийпарвар ижтимоий-фалсафий тафаккур тараққиёти унинг номи билан боғлиқдир.

Улуғ олим ва адиб Умар Ҳайём ўзининг рубоийлари билан жуда машҳурдир. Ҳайём Оврупода форс адабиётининг энг забардаст намояндалари: Фирдавсий, Саъдий, Ҳофиз каби шоирлар сингари, ҳатто улардан кўра ҳам кўпроқ шуҳрат қозонди.

XIX аср ўрталарида яшаган инглиз шоири Эдвард Фицжеральд Умар Ҳайём шеърларини ўз она тилига таржима қилди. Бу таржималар Оврупода катта шуҳрат қозонди ва XIX асрнинг иккинчи ярмига келиб йигирма беш маротаба қайта нашрдан чиқарилди. Шу вақтдан бошлаб Ҳайём рубоийларини нашр қилиш йилдан-йилга кучая борди, унинг ижодига бағишланган жуда кўп асарлар юзага кела бошлади.

Аммо Умар Ҳайём рубоийларининг ёзилган вақти, уларнинг сони ва бошқа кўпгина масалалар ойдин эмас эди.

Шоирнинг таржимаи ҳоли ҳақида маълумотлар ҳам жуда оздир. Ривоят ва ҳикоятлар эса, унинг ҳақиқий қиёфасини чизиб беришга ёрдамлашиш ўрнига, бу қийин вазифани мушкуллаштиради.

Умар Ҳайём Нишопур шаҳрида ёки шу шаҳар атрофидаги қишлоқлардан бирида чодир (ҳайма) тикувчи косиб оиласида дунёга келади. Ҳайём лақаби ҳам отасининг ҳунаридан олингандир.

Умар Ҳайём 1048 йилда туғилиб, Балхда, Бухорода, Самарқандда илм олиб, истеъдодли олим бўлиб етишди. Умар Ҳайёмни Бухоро ҳокими Шамсулмулк Қорахоний ўз саройига таклиф этади, лекин Умар саройда кўп туролмайди.

** Шарқнинг буюк алломалари*

УЛКАН МЕРОС

Умар Ҳайём ўз замонасининг етук олим кишиларидан бири бўлган. У математика, фалакиёт ва фалсафага оид бир қанча китоблар ёзиб, қатор кашфиётлар қилгандир. Масалан, 1077 йилда юнон олими Эвклид китобидан бир қанча геометрик шаклларни шарҳлаб ёзган асарида бутун сонларнинг илдизини топиш йўлларини кўрсатиб берган. Шу билан бирга унинг бир қатор китобларини арабчадан форс тилига таржима қилади ва шарҳлаб беради. Умар Ҳайём ўзининг «Рисолат-ул-кавн ва т-таклиф» («Коинот ва унинг вазифалари») номли китобида Абу Али ибн Синони ўзининг устози деб билади. Буни қарангки, Умар Ҳайём бундан ташқари «Рисола фи-л-вужуд» («Борлиқ ҳақида рисола»), «Рисола фи-қуллиёти вужуд» («Борлиқ умумийлиги ҳақида рисола») каби бир қанча фалсафий асарлар ёзадики, унда Абу Али ибн Синонинг содиқ шогирди сифатида унинг фикрларини давом эттиради. Буюк тарихчи олим Байҳақийнинг хабар беришига қараганда, Умар Ҳайёмнинг ўлим олдидан мутолаа қилган энг охирги китоби ҳам Абу Али ибн Синонинг фалсафий асари «Китоб-уш-Шифо» эди.

Айниқса, дунё фалсафаси билан шуғулланиш, мавжудотнинг сирини излаш билан бирга, Умар Ҳайём бир қанча олимларга раҳбарлик қилиб, беш йил қаттиқ текширишлар олиб боргандан кейин, 1079 йилда янги ислоҳ қилинган тақвим таклиф қилган. Бу тақвим Оврупода ундан беш юз йил кейин қабул қилинган ва ҳозирги вақтгача амалда бўлган Григориан тақвимидан ҳам аниқроқ бўлгандир.

Биз тарихимиздан жуда яхши биламизки, 1092 йилда Малик шоҳнинг ўлимидан сўнг мамлакатда яна тахт талашишлар, низолар ва қон тўкишлар авж олиб кетди. Сўнгсиз ҳарбий юришлар халқни қақшатар, экин майдонларини пайҳон қилар, ариқ ва каналларни хароб қилар, деҳқонларни қашшоқлаштирар эди. Деҳқонларнинг норозиликлари авжига чиқди. Бунга қарши мамлакатда қарама-қаршилик авжига чиқиб кетди.

Умар Ҳайём ўзининг «Рисолаи жабр» китобининг муқаддимасида жоҳил ва мансабпарастларга қарши қаттиқ кураш олиб боришга тўғри келганлигини қайд қилиб: «Биз илм аҳлининг инқирозини бошдан кечирдик, кўп жафо кўрган фақат бир кичик гуруҳгина келди холос...

Энди бизнинг замон донишмандларининг аксарияти ростни ёлғон билан яширдилар. Билимда фириб ва шуҳратпарастликдан нарига ўтолмайдилар. Агар илм бобида бирор нарса билсалар, уни ҳам фақат тубан мақсадлар ва ўз маишатлари учун сарф қиладилар. Агар бирор киши ҳақиқатни қаттиқ талаб қилса, тўғриликни афзал кўрса, фириб ва ёлғонни рад этишга ҳаракат қилса, риёкорлик ва ҳийладан халос бўлишга азм қилса, уни ҳақорат қиладилар, масхаралайдилар» деб ёзган эди.

Умар Ҳайём ҳаётининг охирги йиллари айниқса, оғир кечди. У Нишопурга қайтиб келиб, фақирликда умр кечирди. 1131 йилда вафот этди. Аммо Умар Ҳайём ўзининг жаҳоншумул илмий асарлари билан эмас, нодир асарлари — рубоиёти билан бутун жаҳонга машҳур бўлди.

Кейинги асрларда тузилган тазкиралар, турли тўпламлардаги Умар Ҳайёмга нисбатан берилган рубоийлар ёрдамида ҳам унинг ҳақиқий қиёфасини аниқ тасаввур этиш жуда қийин. Бундай рубоийлар сони беш мингтага етади. Бу рақамнинг тўғри ёки нотўғрилиги ҳақида ҳам турли фикрлар бор. Ана шундай рубоийларда баён этилган фикрларга қараб Умар Ҳайём қиёфасини чизмоқчи бўлган олимлар унга ҳар хил хислатларни таққанлар. Рус олими В. А. Жуковский турли кишилар томонидан Умар Ҳайёмга берилган тавсифларни тўплаганда қуйидагича образ гавдаланган:

«У — эркин фикрли, у — худосиз, материалист; у — диндор мусулмон, ўткир файласуф, изчил кузатувчи олим, у — шалоқ юрувчи, бузуқ, у — риёкор, мунофиқ, у — худони оддий таҳқирловчигина эмас, дин-имонни батамом рад этишнинг тажассуми; у — юмшоқ табиат, ҳаёт лаззатидан кўра илоҳиётга кўпроқ берилган киши; у — скептик-эпикурчи, форсларнинг Абдулаълоси, Вальтери, Гейнеси».

Мана шундан сўнг Умар Ҳайём рубоийлари сонини аниқлаш устида изланишлар қизиб кетди. Бунинг учун хилма-хил усуллар таклиф этилди. Аммо уларнинг ҳеч қайсиси ҳам ҳали қониқарли натижа бергани йўқ.

Охирги йилларда икки муҳим қўлёзманинг топилиши бу чалкаш масалани бир қадар ойдинлаштирди. Улардан бири 1207 йили, яъни Умар Ҳайём вафотидан 85 йил кейин кўчирилган бўлиб, 1946 йилда Эронда бир кишининг шахсий кутубхонасидан топилган. Бу китоб ҳақида биринчи бўлиб Эрон адабиётшуноси Аббос Иқбол маълумот беради. У «Ёдгор» ойномасининг 1946 йил октябрь сонида эълон қилинган мақоласида қўлёзмани қисқача таърифлади. Олим қўлёзмада икки юз эллик рубоий борлигини айтади ва илгари олимлар, тарихчилар, археологлар ўртасида мунозараларга сабаб бўлган рубоийлардан ўн бештасини келтиради.

Умар Ҳайёмнинг иккинчи қўлёзмасини инглиз олими А. Арберри Лондондаги шахсий кутубхоналарнинг биридан топди. Арберри 1949 йилда қўлёзма рубоийларини инглизчага насрий таржимаси билан босиб чиқарди. Қўлёзма 1259—1260 йилларда кўчирилган бўлиб, унда бир юз етмиш иккита рубоий бордир. Ундаги рубоийларнинг ҳаммаси 1207 йил қўлёзмасида ҳам мавжуд. Демак, ҳар иккала қўлёзма китоб ҳам Умар Ҳайём рубоийларининг энг қадимий нусхасидан тузилган. 1207 йил қўлёзмасини инглиз олими А. Арберри сотиб олган. Ҳозирги вақтда бу қўлёзмаларнинг иккаласи ҳам Англияда Кембриж университетининг кутубхонасида сақланмоқда.

Шарқшунос олим М. Занд Арберри тузган кўрсаткичлар асосида 1207 йил қўлёзмасига кирган икки юз эллик икки рубоийни бошқа манбалардан топиб, тўплам тузди. Улардан икки юзтаси Тожикистон давлат нашриёти томонидан 1955 йилда нашр этилди.

Умар Ҳайём рубоийларини аниқлашга оид ишлар ҳозир ҳам давом эттирилмоқда. Эроншунос олимлар М. Н. Усмонов ва Р. Алиевлар Кембриж университети кутубхонасидаги энг қадимий 1207 йил қўлёзмасининг фотонусхасини текшириш асосида, яна бошқа манбалардан ўттиз тўққизта қўшиб, рус тилига қилинган насрий таржимаси ва 1207 йили қўлёзмасининг фото нусхаси билан икки жилдда 1959 йили Москвада нашр этилди. Умар Ҳайём рубоийларининг илмий-танқидий тексти ҳали ҳам йўқ бўлишига қарамай, икки жилдли бу китоб ҳайёмшуносликда эришилган энг кейинги муваффақиятдир.

Унинг рубоийлари ҳозирда ҳам барча жаҳон халқлари тилларига таржима қилинган ва қилинмоқда.

Шарқ алломасининг ҳур фикрлари, илғор ғоялари, фавқулодда соҳир рубоийлари, бизнинг мустақил Ўзбекистон давлатининг ғамхўрона эътибори туфайли халқимизнинг асл мулки бўлиб қолди.

Мирбаҳодир БАДАЛОВ,
А. Қодирий номли Тошкент Давлат маданият олий билимгоҳининг доценти, педагогика фанлари номзоди.
Равшан ЙРМАТОВ,
шу институтнинг катта ўқитувчиси.

Марҳамат, бир луқма ошу бир пиёла чойимиз бор.

Даврон Аҳмад сурати.

** Хоҳ ишонинг, хоҳ...*

ҚИЗИЛ ГУЛ — МУҲАББАТ ТИМСОЛИ

ОДАМЗОД дунёга келибдики гулни муҳаббат, булбулни ошиқлик рамзи деб эъзозлаб келади. Айниқса қип-қизил атиргул аёл қалбининг, садоқатининг тимсоли деб қадрланади. Буни мисрлик содиқ аёл ҳаётида ҳам кўрсак бўлади.

Оппоқ мармардан ишланган «Нур ас Салом» боғчасининг деразаларида чироқлар ёнди. Демак Бегимхон ташриф буюрибди. У худди кўчманчи қушлардек қиш бошланиши биланоқ Асвонда пайдо бўлади ва шу ерда гўзал Миср баҳорининг апрель ойигача қолади. Ўттиз беш йилки шундай яшайди.

Бегимхон — 1957 йилда ёруғ дунёдан кўз юмган исмоилийларнинг ҳазрат имоми Муҳаммад Шайх Оға Хоннинг беваси. Номи иззат-икромларга бурканганини ҳисобга олмаганда, Бегимхоннинг Асвонга ташрифи мусулмон оламида шов-шув кўтармасди. Муҳтарама Бегимхон мисрликлар, айниқса, аёллар учун муҳаббат ва садоқат маъбудаси сингари ардоқлидир.

У ҳар куни тонгда сон-саноғи йўқ зиналардан бирбир босиб эрининг мақбарасига кўтарилади. Мақбарага қип-қизил гулларни қўяди. Бегим Асвонда йўқ пайтида бу ишни мақбарани супуриб-сидириб, ювиб-тараб турадиган Абдул Салом Маҳмуд бажаради. Муҳаммад Шайх Оға Хоннинг мақбараси эллигинчи йилларда қурилганини эслатишнинг эса ҳожати бўлмаса керак.

Мақбара Асвоннинг табаррук зиёратгоҳига айланиб қолган. Сайёҳларга ҳам уни зиёрат этишга рухсат этилади. Фақат қоидага амал қилишлари керак: улар рисоладагидек кийинишлари, оёқ кийимларини ечишлари, шовқин солмасликлари, суратга туширмасликлари, 20 кишидан иборат гуруҳ бўлиб киришлари керак.

Бегим Оға Хон — қариб қолди. У 87 ёшда. Борган сари Асвоннинг иссиқ тошларидан тепага, мақбарага кўтарилиши қийинлашаяпти. Тинкаси қуриб, мажоли қолмаганда боғчадаги қип-қизил атиргулларни узади, сўнгра уни мўйсафид Маҳмудга беради. Муҳаббати тимсоли бўлган гулларни олиб мақбара сари кўтарилаётган хизматкорнинг изидан қараб туради.

ТЎПДАН ОЙГАМИ?

ЛИВЕРМОРДАГИ лабораториянинг машҳурлигини сўз билан ифодалаб бўлмайди. Калифорния университетининг таркибий қисми бўлган лаборатория жаҳондаги энг йирик илмий тадқиқот марказларидан ҳисобланади. Унинг компьютерлари ҳам жаҳондаги энг қудратли саналади. У ерда ишлаган ходимларнинг меҳнати бир неча бор Нобель мукофоти билан тақдирланган. Ливермор водийсида жойлашган, 1939 йилда Нобель мукофотига сазовор бўлган Эрнст Лоуренс номи билан аталадиган лабораториянинг энг муҳим томони унда энг биринчи атом бомбаси яратилган.

Ушбу илмий тадқиқот маркази Лос-Аламосдаги лаборатория билан биргаликда янги ядро қуролларини асосий ишлаб чиқарувчиси саналади. Гоҳ-гоҳда эса ўз ишида экзотик юмушларга ҳам қўл уриб қўяди.

Айтишларича, лабораторияда тажрибавий энг катта тўп яратиш ишига, ниҳоят, чек қўйиляпти. Тўпнинг стволи 81 метрга, диаметри эса 35 сантиметр келади. Ҳисоб-китобларга қараганда оғирлиги беш килограммлик снаряд соатига 14 минг километр тезлик билан учиши керак. Порох ўрнига эса сиқилган водород қўлланилади.

«Мўлжал муваффақиятли якунланса, — дейди физик олимларнинг раҳбари Жон Хонтер, — келажакдаги ишимиз космик орбиталарни мўлжаллаб, етти тонналик йўлдош — снарядларни отадиган ниҳоятда улкан қуролни яратиш бўлади. Албатта у бир неча миллиард долларга тушади. Лекин тажрибакорларнинг кайфияти чоғ, бу қурол ўзини оқлар экан. Кўп босқичли «Шаттл» космик кемасида фазога олиб чиқиладиган юкнинг ҳар килограмми 20 минг долларга тушади, супертўпда орбитага жўнатилган юк эса бор-йўғи 500 долларга тушади. Қойил-е, ҳали қурилмаган асбобнинг фойдасини ҳисоблаб улгурришибди-я!

Янги кашфиёт чамаси, ҳарбий мақсадларда ишлатилса керак. Ҳар ҳолда ҳозирча самога савдогарлар боришмайдику!

БАШОРАТГА ИШОНГАНЛАР КАМ ЯШАРМИШ

ЮЛДУЗЛАР туркумлари ва уларга қараб тузилган жадвал (гороскоп)лар инсон ҳаётига таъсир кўрсатадими? Ҳа, таъсир кўрсатади, лекин унчалик эмас, деб таъкидлайди Францияда чиқадиган «Сьянс э ви» журнали Калифорния университети олимларининг тадқиқотларини эълон қилар экан. Энг қизиғи, ишонувчан одамлар бепарволарга қараганда анча кам яшашаркан!

Мутахассислар юлдузлар ва жадвалларнинг таъсирини ўрганишда аҳолининг ўзига хос қатламини — америкалик хитойларни танлашди. Одатда хитойликлар ўқимишли, тараққий этган, бўлаётган воқеаларга зийрак кўз билан қарасалар ҳам анъанавий миллий башоратларга қаттиқ амал қиладилар. Хитойликлар таълимотига кўра ҳар бир инсоннинг тақдирига туғилган йили таъсир кўрсатади. Ҳар бир йил эса хитой мифологиясининг беш унсури: олов, ер, металл, сув ва дарахт билан боғлиқ. Ушбу унсурларнинг ҳар бири эса одамзод организмининг бирор аъзоси билан боғлиқ. Олов юракни ифода этади. Шунга кўра 1908 йилда — олов йилида туғилганлар юрак хасталигидан вафот этадилар.

Бунга ҳар бир йил маълум бир жонзот билан боғлиқлигини ҳам қўшиб ўтиш керак. Ушбу жонзотлар билан йилнинг маълум ойи, суткаси, соати ҳам боғлиқ. Масалан ярим кеча ва декабрь, шунга кўра ой ва соат каламуш номи билан юритилади. Олов ва каламуш йилида туғилганлар юраги хаста, айниқса олов йилининг декабрнинг ярим кечасида ўлиб қолишидан эҳтиёт бўлишлари керак.

Калифорния университетининг олимлари 28 минг америкалик хитойларни т е к ш и р и б, бу қонуниятни тасдиқладилар. Башорат билан боғлиқ америкалик хитойлар бунга қатъий амал қилишар экан. Ҳатто улар башорат қилинган кунда ҳаётдан кўз юмишар экан. Лекин хитойликларнинг бу башоратномасидан бехабар осиёлик бўлмаган америкаликлар парво ҳам қилмас эканлар, демак умрлари анча узун бўлар экан. Шундан келиб чиқиб айтиш мумкинки хитойликларнинг миллий юлдузлар жадвали — гороскоплар уларнинг умрини 5 йилга қисқартирар экан.

Шунда ўйлаб қоласан киши: яхши ният билан яшайверайлик, тангри берaридан қисмасин.

Темур ЙЎЛДОШЕВ тайёрлади.

ТАРИХДА ғаройиб қисматли буюк шахслар жуда кўп. Уларнинг аксарининг умри худди япроқдек учиб, елларда саргардон бўлган, десак тўғри бўлади. Шундай инсонлардан бири буюк жаҳонгирлик даъвосини қилганлар тоифасидан Наполеон Бонапартдир.

Ўзининг муқаддас Елена оролига сургун қилинаётганини эшитган Наполеон:

— Ахир бу ўлим ҳукмини ёзиш билан баробарку! — деганди юрак-юрагидан.

Лекин илож қанча! Ахир у жангда ютқизди. Реставрация даври деб тарихга кирган юз кун ҳам императорни асраб қололмади. Иккинчи марта тахтдан жудо бўлган ҳукмдорнинг аҳволини айтмасак ҳам барчага аён бўлгандир.

** Йиллар қатидаги сирлар*

ҚОТИЛ КИМ?

Хуллас, 1815 йил 17 октябрда кема Наполеонни онадек азиз бўлган Франциядан 4000 километр олисликдаги оролга ташлаб келди. Шу кундан эътиборан унинг қўл остидаги давлат узунлиги 19, кенглиги 13 километрдан иборат базальт қояларга тўлиб-тошган орол бўлиб қолди.

Уз ҳаётининг сўнгги кунларини бечора император қай аҳволда ўтказган? Бу муаммо ҳозир ҳам ўзининг ҳукмини ўтказиб келади. Наполеон эса ўзининг ҳукмронлик йиллари ҳақидаги мулоҳазаларини ёниб сўзлар, ўз қилмишларини оқлар, ғалаба ва мағлубиятининг сирларини ечар эди. Аммо кимга?

Наполеонга инсонга хос бўлган одатлар бегона эмасди. У яшаб турган уйда 14 ёшли инглиз қизи Бетки Бэакомб — савдо компаниясининг агентининг қизи яшарди. Ушбу қиз билан бўлган дилхушликлар сўнаётган умрнинг сўнгги кунларини безади. Наполеон қизни французчага ўргатди. Турли ўйинлар уюштирди, гўё бал рақслари ўтказди, ҳатто ишқий мактублар ҳам ёзилди.

Наполеоннинг ноз-фироғи оламни бузадиган жонон Альбина Монтолон билан алоқалари эса анча жиддий эди. Наполеоннинг фикрича ўзининг хизматчиси граф Монтолон билан Альбина ўртасидаги бўлган никоҳ лойиқ никоҳ эди. Жаноб генерал Наполеонни хизматчилари бир неча бор шу графиня Альбина билан суҳбатда учратишади. Тағин қай аҳволда денг! Бир гал қип-яланғоч, бир гал ваннада... Ҳамма Альбина Наполеоннинг суюклиси деб ўйларди.

Орадан уч йил ўтгач графиня оролдан ўзининг чақалоғи билан жўнаб кетади. У кимнинг боласи бўлди экан? Тарихчилар физиологлар эмаски бунга қизиқсалар. Наполеоннинг таъкидлашича эса: «У менга ўз қалбини қимматбаҳо қоғозлар эвазига топширарди». Демак, пулга...

Оилавий алоқаларни ҳамиша маҳкам тутадиган Наполеон оролда ўзини жуда бўш қўйиб юборган кўринади. Бир гал отда сайр қилиб юрганида заминдорнинг 17 ёшли қизи Элис билан танишиб қолади. Унинг ҳусни жамоли императорни асир этади. Ҳар куни эрталаб гўзалникига ташриф буюради.

Оролда уни ким ҳам тежаб тергарди. Ахир рафиқаси Австрия маликаси Мария — Тереза ёш боласини баҳона қилиб, бирга келишдан бош тортган бўлса...

1821 йил 5 май соат 5 дан 49 дақиқа ўтганида Наполеоннинг юраги уришдан тўхтади. Ўлимга сабаб қилиб кўрсатилган тахминлар дўлдай ёғилди. Фақатгина швед тарихчиси Стен Фарсхувуднинг тахминлари ҳақиқатга анча мос келади: уни граф Монтолон заҳарлаб ўлдирган.

Шундай қилиб буюк император Наполеон олис бир оролда ўзига лойиқ ўлим топади. Кимсасиз оролда бўлса ҳам душман душман экандa! Графни ҳам ўлдириш керак: ахир у топталган номуси учун ўч олиши керак эдику! Лекин Наполеон сўнгги дақиқада буни ўйлагани даргумон.

Турсун АБДУЛЛАЕВ.

** Бўш вақтларда*

ТОПҚИРЛИГИНГИЗНИ СИНАБ КЎРИНГ

Бўш доирачаларга Ўзбекистондаги мавжуд 7 та шаҳар номини жойлаштиринг. Изоҳ матни ўрнида шаҳарларнинг ташкил топган йили берилган:

1) 1929, 2) 1935, 3) 1969, 4) 1953, 5) 1958, 6) 1972, 7) 1610.

Энди қуйидаги топшириқнинг вазифаси шундан иборатки, 31 та сўз билан тўлдириладиган катакларни ўзбек тилининг изоҳли луғатидан фойдаланиб, ўзингиз сўзлар билан тўлдиринг. Ким қандай тузга олади? Айланада олинадиган ҳарфлар бошқотирма тузувчиникидир. Сўзлар кўрсатилган рақамлардан марказга йўналтириб ёзилади.

Анвар МИРЗАЗОДА.

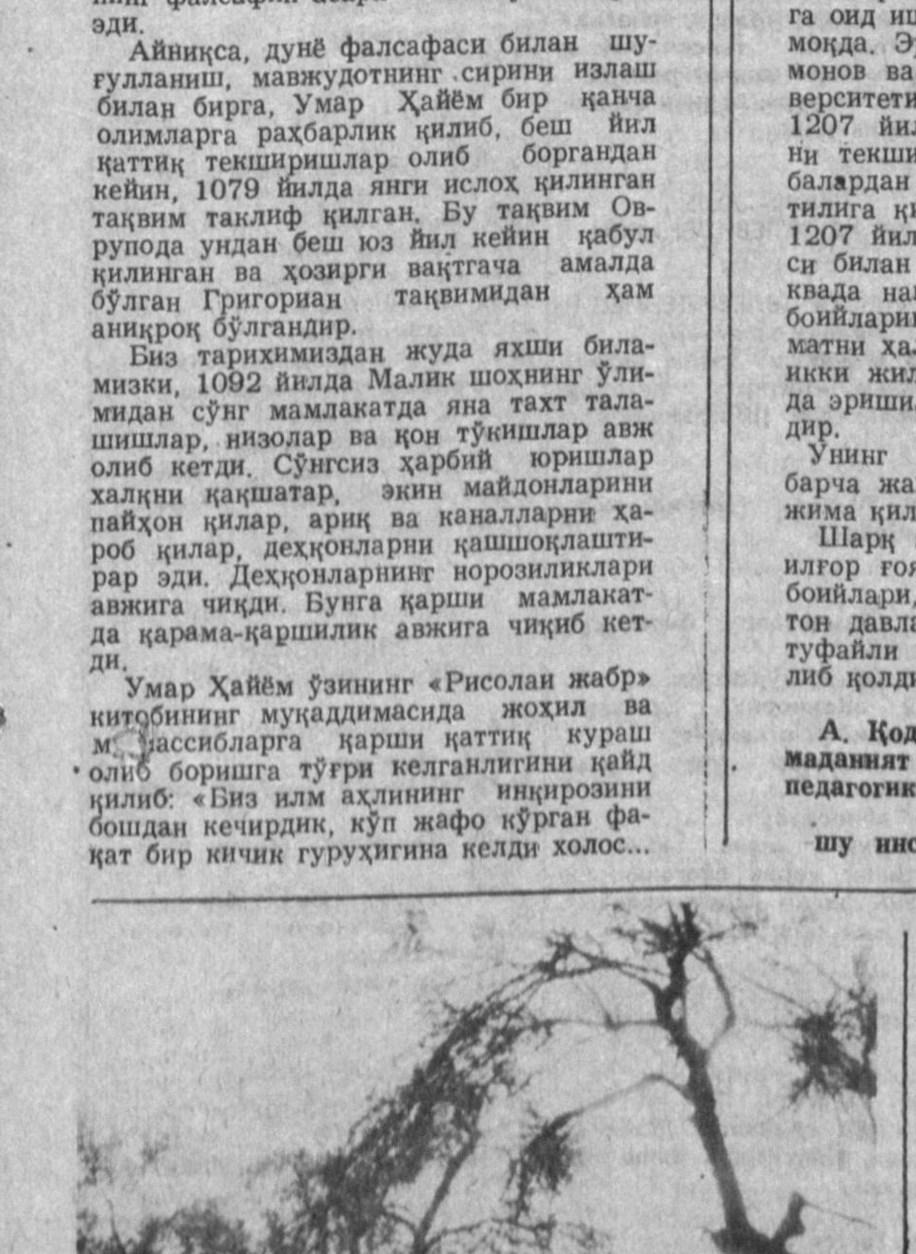

Севгилисини кутади дилдор. Дил сирига гувоҳдир Анҳор.

Козим Умаров сурати.

Инсон ўрта ҳисобда неча йил умр кўриши мумкин? Бошқача айтганда унинг заҳирадаги ҳаётий кучлари қай даражада? Ривожланган мамлакатларда умр кўриш ўрта ҳисобда 70—80 йилни ташкил этади. Ҳар юз минг кишидан биттасига 100 ёшга етиш насиб этади.

Турли даврларда ҳайратланарли даражада узоқ умр кўрган кишилар ҳақида ажойиб маълумотлар бор. Масалан, шотландиялик балиқчи Генри Жейкинс 169 йил яшаган. Англиядаги суд архивлари ҳужжатларидан маълум бўлишича у 1665 йили 140 йил муқаддам рўй берган ҳодиса юзасидан гувоҳлик ҳам берган. Турк аёли Фотима хоним эса 164 йил умр кўрган. Венгриялик Янош Ровен 172 йил, унинг рафиқаси 164 йил яшаб, улар биргаликда 147 йил ҳаёт кечиришган.

152 йил яшаган инглиз Томас Парр ўз ҳаёти давомида 10 та қиролни кўрган, 120 ёшида иккинчи бор уйланиб ўтиб кетган бўлган. Ўғли ҳам 123 ёшгача яшаган. Озарбайжонлик Маҳмуд Айвазов 157 йил яшаган, унинг юртдоши Шерали Муслимов эса 168 йил умр кўрган. Абхазиялик Аришгин Хвзитов ҳамда Тепсе Абзневалар биргаликда 180 йил ...

умр кўриш мусобақасида ҳали ҳеч ким инглиз Томас Карнега ета олмаган. Черков китобларида ёзилишича, у 207 йил умр кўрган.

Баъзи бир манбаларда Крит ороли фуқароси, шоир Эпименид ўз ҳаётини 300 йилгача узайтира олгани ҳақида маълумотлар бор. Аммо бу ҳам энг сўнгги довон эмас. Португалиялик сарой тарихчиси ўз китобида 370 ёшга етган ҳинди билан учрашганини ёзади. Бундан ташқари у Ҳимолай тоғи атрофида 500 ёшга етган, аммо кўриниши чиройли, тетик чол билан суҳбатлашганини ҳам эслатиб ўтган. Демак, бу чол умрни узайтиришнинг сирларидан воқиф экан. Бундай маълумотларга ажабланмаса ҳам бўлади. Чунки иммортология соҳаси (умрни навқиронлик этувчи фан) вакиллари таъкидлашича, инсон ... мумкин. Олимлар фикрича

НАВҚИРОНЛИК ОМИЛЛАРИ

ҳозирги замон кишисининг ўртача умри 150—200 йил бўлиши лозим. Ваҳоланки, улуғ аллома Ибн Сино «Агар чанг-ғубор бўлмаганида инсон 1000 йил умр кўрган бўларди» деб ёзиб кетган. Рус олими Иван Павловнинг «Инсон 100 ёшгача яшаши мумкин. Аммо у ўзининг тийиқсизлиги, бетартиблиги, ўз танасига шафқатсиз муносабати оқибатида ўз умрига ўзи зомин бўлади» каби сўзлари ҳам бугунги кунда ўзини оқламоқда.

Хўш, умрни узайтиришнинг аниқ йўл-йўриқлари борми? Ҳозирги замон олимлари бу саволга «Ҳа» деб жавоб беришади. Биринчи йўл — ... иккинчи йўл — ... узайтиришдир. Ана шу иккала таклифга жаҳон олимлари турлича баҳо беришмоқда. Америкалик олимлар биринчи йўлга ишончсизлик билан қарашаётир. Уларнинг ҳисоб-китобларига кўра ҳатто юрак-қон томир ва ўсма касалликларидан фориғ бўлиш инсон умрини кўпи билан атиги 10 йил узайтириши мумкин экан. Мана шунинг учун ҳам тиббиётга биология ёрдамга келиши керак.

Кексайиш танада рўй берадиган турли босқичлардаги кимёвий реакциялар ўзаро муносабатининг бузилиши оқибатидир. Ана шу бузилишларни дори-дармонлар ёрдамида ёки бевосита таъсир этиш орқали ўринлатиб, инсон умрини узайтириш мумкин. Масалан, калорияси чекланган парҳез таомлар ёрдамида баъзи бир ... умрини 2—3 карра узайтиришга муваффақ бўлинган.

Демак, бу борадаги долзарб масала — энг маъқул парҳез таомни излаб, танлаб олишдир.

Бугунги кунда баъзи генетик олимлар ҳам умрни узайтиришнинг энг асосий тадбирини ... деб ҳисоблашмоқда.

Абдумалик АБДУРАҲМОНОВ.

Бош муҳаррир Эркин ЭРНАЗАРОВ

Ҳафталик кўрсатувлар

Душанба, 31. I

● ЎзТВ I

17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 «Бугун». Ахборот кўрсатуви.
18.10 «Заргар». Телефильм.
18.20 «Сиртқи олимпиада».
18.55 Эълонлар.
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.15 Эълонлар.
19.20 «Ишбилармон».
19.50 Мухбирларимиз хабар қиладилар.
20.10 Оқшом эртаклари.
20.25 Эълонлар.
20.30 «Ўзбекистон» ахбороти.
20.50 «Кулги —дармон дейдилар». Мусиқий кўрсатув.
21.30 «Менинг депутатим». Бадиий фильм.
22.50 «Ўзбекистон» ахбороти.
23.10 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.15 «Билиб қўйган яхши».
19.35 «Ўтмишсиз келажак йўқ».
20.05 «Дарё орти чегара». Бадиий фильм.

● «ОРБИТА IV»

5.55, 15.20, 18.20, 21.20 —Кўр-

10.35 «Ёшлик» студияси. «Меҳнатим элга манзур».
11.10 «Куйла, дуторим». Фильм-концерт.

* * *

17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 «Бугун». Ахборот кўрсатуви.
18.10 «Ёшлик» студияси. «Талабалик йилларим».
18.40 «Нақшлар бўстони». Телефильм.
18.55 Эълонлар.
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.15 Эълонлар.
19.20 Ўзбекистон Давлат телерадиокомпанияси Дони Зокиров номидаги халқ чолғу асбоблари оркестрининг концерти.
19.55 Иқтисод сабоқлари.
20.10 Оқшом эртаклари.
20.25 Эълонлар.
20.30 «Ўзбекистон» ахбороти.
20.50 «Инсон ва қонун».
21.20 «Ворис». Бадиий фильм.
22.45 «Ўзбекистон» ахбороти.
23.05 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.15 «Томошабинлар соврини учун». Авиасозлар саройи рақс жамоасининг танлов

23.20 П. И. Чайковский романслари.
23.50 «Осойишта уй».

Чоршанба, 2. II

● ЎзТВ I

7.00—9.10 «Ассалом, Ўзбекистон!». Тонгги дам олиш кўрсатуви.

*

9.10 Республика газеталарининг шарҳи.
9.25 «Резидентнинг хатоси». Бадиий фильм. 1-серия.
10.30 Ўқув кўрсатуви. Физика.
11.00 «Уорлднет» телекомпаниясининг янгиликлари (АҚШ).
11.15 «Тил ҳақида қонун — амалда».

* * *

17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 «Бугун». Ахборот кўрсатуви.
18.10 Болалар учун. «Қўнғироқча».
18.45 «Ўзбекистон». Телевизион киножурнал.
18.55 Эълонлар.
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.15 Эълонлар.
19.20 «Осойишталик посбонлари». Республика Ички ишлар вазирлиги матбуот мар-

15.30 Болалар учун янгиликлар.
15.45 «Рост» студияси.
16.15 «Князь Владимир Палей». Ҳужжатли фильм.
17.10 «Янги чизиқ».

*

18.00—20.15
ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ

*

РОССИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ

20.15 Хонаки экран. «Санта-Барбара». Кўп сериали бадиий телефильм премьераси. 275-серия.
21.05 «Кутиш зали».
21.55 Спорт кўрсатуви.

*

22.00 Туркия телевидениеси. Хабарлар.

*

22.25 «Тафсилотлар».
22.35 «Юлдузлар билан суҳбатда».
22.40 «Ностальжи» — барча авлодлар мусиқаси».
23.15 Криминал хабарлар экрани.
23.25 «Буржлар туркумидан».

Пайшанба, 3. II

● ЎзТВ I

7.00—9.10 «Ассалом, Ўзбекистон!». Тонгги дам олиш кўрсатуви.

*

9.00 «Буюк санъаткор П. И. Чайковскийни хотирлаб».
10.00 «К-2» таништиради.
10.50 «Янги чизиқ».
11.20 Хонаки экран. «Санта-Барбара». Кўп сериали бадиий телефильм. 274 ва 275-сериялар.
13.00 Эй-Би-Сининг дунё янгиликлари.
13.30 «Деҳқонларга таалluқли масала».
13.55 Такрорий фильмлар кинотеатри. «Пеньковдаги воқеа». Бадиий фильм.
15.30 «Янги чизиқ».
16.15 Мульти-пульти.
16.25 Болалар учун янгиликлар.
16.40 «Рост» студияси.
17.10 Мульти-пульти.
17.20 «Мансаб алифбоси».
17.35 «Ўз-ўзи билан мулоқот».

*

18.00—20.10
ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ

*

РОССИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ

20.10 «Дмитрий Покровский афсонаси».
20.55 Хонаки экран. «Санта-Барбара». Кўп сериали бадиий телефильм премьераси. 276-серия.
21.45 Концерт.

*

22.00 Туркия телевидениеси.

18.20 Мультфильм.
18.30 Америкалик актриса М. Корьюс ижодига бағишланган кўрсатув.
19.10 «Телескоп».
19.55 «Мўъжизалар майдони».
20.40 Хайрли тун, кичкинтойлар!
21.00 Янгиликлар.
21.30 «Твин Пикс». Кўп серияли телевизион бадиий фильм премьераси. 27-серия.
22.25 «Ҳафтанинг машҳур кишиси».
22.40 Футбол. Халқаро турнир. Ҳамдўстлик мамлакатлари чемпионлари кубоги. Финал.
00.25 «Музобоз».
01.10 Янгиликлар.
01.45 «Матбуот-экспресс».
01.55 «Х» программаси.
02,10 «Обоз» майдончаси.

● «ДУБЛЬ IV»

РОССИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ

7.30 «730-формула».
8.00 «Динозаврга айланмайлик».
8.20 Ишбилармон кишилар даври.
8.50 «Кетдик».
9.00 «Россияда бизнес».
9.30 «Дмитрий Покровский афсонаси».

7.00 «Худо мададкор бўлсин!».
7.20 Ишбилармон кишининг шанба тонги.
7.55 Янгиликлар.
8.30 Воробьев тоғларида фристайл бўйича мусобақалар.
9.00 «Марафон-15» таништиради...
9.30 Эфирда — Давлатлараро «Мир» телерадиокомпанияси. Кўрсатувда Чингиз Айтматов иштирок этади.
10.55 «Тонгги почта».
11.25 «СМАК».
11.40 «Китобхона».
12.20 «Соло».
12,50 «Муҳофаза ёрлиғи».
13.20 «Ўз-ўзингга мадад бер».
14.00 Енгил атлетика. Халқаро мусобақалар.
15.00 Янгиликлар.
15.25 «Пеппи Узунпайпоқ». Болалар учун кўп сериали телевизион бадиий фильм премьераси. 20-серия. 3-қисм.
15.55 «Ҳаёт ва сиёсат».
16.25 Ҳужжатли фильм.
16.45 «Мусиқий қўрғон».
18.00 «Эрмитаж». Кўп сериали телефильм премьераси. 3-фильм.
18.30 «Ҳафтанинг акс садоси».
19.00 «Брейн-ринг».
19.50 «Коламбия пикчерс» таништиради: «Қойилмақом жуфтлик». Кўп сериали теле-

18.00 «Кичкинтой» устахонаси.
18.30 «Табиат мўъжизаси».
19.00 «Ҳафтанома» (рус тилида).
19.30 «Ойнаи жаҳонда...».
19.50 «Якшанба оқшомида». Мусиқий кўрсатув.
20.30 «Ҳафтанома».
21.10 Теннис. Президент кубоги учун халқаро турнир.
21.20 «Шошилинч чақирув». Бадиий фильм.
22.55 «Ҳафтанома».
23.35 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

«ОМАД» таништиради:

17.00 «Мультфейерверк».
17.25 «Курьер».
17.40 «Рок ҳақида».
18.00 «Ҳар соҳадан бир шингил».
18.10 Болалар учун. «Совға».
18.35 «Даракчи».
18.45 Эълонлар.
18.50 «Видео-О».
20.20 «Курьер».
20.35 «Шарқ дурдоналари».
21.00 «Даракчи».
21.10 Эълонлар.
21.15 «Видео-О».

● «ОРБИТА IV»

6.40, 15.15 — Кўрсатувлар тартиби.